БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ҚИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТ (большевик) ЛАР ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ, ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 154 (6561)

3 АВГУСТ 1946 йил ШАНБА

БАҲОСИ 20 ТИЙИН

БУГУНГИ СОНДА:

Москва, Кремль — Ўртоқ Сталинга (1-нчи бет).

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва ЎзК(б)П Марказий Комитетида (1-нчи бет).

Ўртоқ И. В. Сталин асарларининг биринчи томи тўғрисида лекциялар (1-нчи бет).

Ўртоқ А. А. Колдаевни Ўзбекистон ССР Сув хўжалиги министри қилиб тайинлаш тўғрисида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони (1-нчи бет).

А. Политаев. Меҳнат резервлари мактабларига чақириқ қониқарсиз бораётир (1-нчи бет).

Нюрнбергда асосий немис ҳарбий жиноятчилари устидан суд. СССР Бош қораловчиси ўртоқ Р. А. Руденконинг охирги сўзи (2-нчи ва 3-нчи бетлар).

Париж сулҳ конференциясида (4-нчи бет).

И. Борисов. Сулҳ конференциясида муҳокама қилинадиган сулҳ шартномаларининг лойиҳалари (4-нчи бет).

ССР Иттифоқи Олий Суди Ҳарбий Коллегиясининг ахбороти (4-нчи бет).

ТРАКТОРЛАРНИНГ ЁЗГИ РЕМОНТИНИ ЎЗ ВАҚТИДА ЎТКАЗАЙЛИК

Ўзбекистон пахтакорлари бу йил ҳар гектардан мамлакатга 15 центнер пахта етказиб бериш учун курашаётган бўлсалар, келаси йилга республикамизда ҳар гектар ердан олинадиган пахта ҳосили 17 центнерга, 1953 йилда эса 25 центнерга етказилиши керак. Пахтачиликни ривожлантириш сталинча программасини бажаришда, мамлакатга йил сайин кўп ва юқори сифатли пахта етказиб беришда механизациянинг аҳамияти жуда ҳам катталиги ма'лум. Қишлоқ хўжалигида, айниқса пахтачиликда механизацияни кенг қўлланиш орқасидагина пахта ва бошқа экинлар ҳосилини ошириш мумкин.

Республикамиздаги машина-трактор станциялари ер ҳайдаш, чигит экиш ва ғўзани парвариш қилишда колхозларга жуда катта ёрдам қилмоқдалар. Ғўза қатор ораларини трактор блан уч-тўрт ва беш-олти марталаб культивация қилиб бермоқдалар. Ғўза ҳосилга кирган ҳозирги кунларда ҳам пахта далаларимизда трактор блан культивация қилиш давом этмоқда.

Маҳаллий партия, совет ташкилотлари, техника экинлари бўлимлари, айниқса МТС ходимлари олдида пахтанинг бу йилги мўл ҳосили учун кураш блан бир қаторда келгуси йилнинг юқори ҳосилига замин тайёрлашдек муҳим вазифа туради. Машина-трактор станциялари трактор блан культивация қилишни асло бўшаштирмаганлари ҳолда, тракторларни кузги ер ҳайдашга ҳозирдан тайёрлаб қўйишлари керак. Кузги ер ҳайдашга тайёрлик жуда катта ва мас'улиятли иш. Ҳамма тракторлар катта ва кичик ремонтдан чиқарилмоғи, ҳарбир трактор учун икки смена тракторчи ва уларнинг ёрдамчилари тайёрланиши лозим.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва ЎзК(б)П Марказий Комитети шу йилнинг 21 майидаёқ бу масала ҳақида алоҳида қарор қабул қилиб, ўтган йиллари партия, совет ташкилотлари ва МТС ҳамда ер органлари тракторлар ремонтини асосан куз ва қиш фаслига қўйиб жуда катта хатоликка йўл қўйганликларини уқлириб ўтди. Бу хато шунга олиб келдики, кузда тракторларнинг кўпи ремонт қилинмай, кузги шудгорлаш плани бажарилмай қолди. Кузги шудгорлаш планининг бажарилмай қолиши кузги ишларнинг қишга, қишги ишларнинг баҳорга чўзилиб кетишига сабаб бўлди.

Шунинг учун ҳам Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва ЎзК(б)П Марказий Комитети маҳаллий партия ва совет ташкилотлари ва ер органлари олдига тракторларни ёзда ремонт қилиш, ремонтни узоғи блан биринчи октябрьгача тамомлаш вазифасини қўйдилар.

ЎзССР Министрлар Совети ва ЎзК(б)П Марказий Комитетининг бу қарори чиққанига икки ойдан кўп вақт ўтди. Аммо, бу қарор маҳаллий партия ва совет ташкилотлари, Ўзбекистон Техника экинлари ва Ер ишлари министрликлари ва уларнинг жойлардаги органлари томонидан ёмон бажарилмоқда. Ўзбекистон Техника экинлари министрлигига қарашли МТСларда 6.909 та трактор капитал ва жорий ремонтдан чиқарилиши керак. Тузилган графикка мувофиқ июнь ойида 1.232, июль ойида 2.053 трактор ремонт қилиниши лозим эди. Ҳақиқатда эса икки ой мобайнида ҳаммаси бўлиб фақат 1.083 трактор ремонт қилинган. Бухоро областидан бошқа биронта областьда тракторларнинг ёзги ремонт плани 30 процент ҳам бажарилмаган. Наманган, Хоразм областьлари ва Қорақалпоғистон АССРда эса тракторларнинг ёзги ремонтига ҳали киришилгани ҳам йўқ.

Трактор ремонтининг бу қадар суст боришига кўп МТСларнинг раҳбарлари ҳозир ғўза қатор ораларини ишлашни баҳона қиладилар. Шундай экан, Бухоро областидаги кўп МТСлар культивацияни ҳам муваффақиятли олиб бориш блан, тракторларни ҳам ремонтдан чиқаринтилар-ку! Ғиждивондаги МТС (директори ўртоқ Ражабов, партия ташкилотининг секретари ўртоқ Бўронов) ёзда катта ва жорий ремонт қилиниши лозим бўлган 19 трактордан ҳозир 16 тасини ремонтдан чиқарди ва давлат комиссияси қабул қилди. Наманган областининг Янгиқўрғон районидаги 1-нчи МТСда эса ремонт қилиниши зарур бўлган 30 трактордан 17 таси, Норин районидаги 1-нчи МТСда 35 трактордан 23 таси, Чуст МТСида 40 трактордан 24 таси ҳалигача МТС базасига келтирилмаган. Наманган область техника экинлари бўлими (бошлиғи ўртоқ Муҳиддинов) тракторларни ремонт қилишдек муҳим ишга ўтакетган беparволик блан қарамоқда. Наманган область партия комитети, область ижроия комитети тракторларнинг ёзги ремонтини тезлатиш юзасидан тегишли тадбирларни кўрмаётирлар.

Тракторларнинг ёзги ремонтини тамомлаш учун белгиланган муддат яқинлашмоқда. Маҳаллий партия ва совет ташкилотларининг раҳбарлари, Ўзбекистон ССР Техника экинлари ва Ер ишлари министрликларининг ходимлари, МТС директорлари ғўза қатор ораларини культивация қилишни бўшаштирмаган ҳолда, тракторларнинг ёзги ремонтини ҳам ўз вақтида тамомлаш учун жиддий чора ва тадбирлар кўришлари керак. Илғор МТСлар тракторларни узеллаб ремонт қилишда катта муваффақиятларга эришмоқдалар. Узеллаб ремонт қилиш—ҳар қайси тракторчининг ўз ихтисосига ва қобилиятига қараб иш тақсимлаш демакдир. Иш бундай ташкил қилинганда унумли ва ремонт юқори сифатли бўлади. Вазифа—трактор ремонтини узеллаб ўтказишга алоҳида э'тибор бериш, меҳнат унумини ва иш сифатини оширишга катта ёрдам берадиган бу усулни ҳамма МТСларда кенг қўллашдан иборатдир.

МТС устахоналарида ремонт иши кеча-кундуз ташкил қилинмоғи, ремонт ишига энг яхши тракторчилар тортилмоғи зарур. Ремонт ишчиларига тегишли иш шароити туғдириш, уларга маданий-маиший хизмат кўрсатиш керак. Ремонтчилар ўртасида социалистик мусобақа ва стахановчилик ҳаракатини кенг қизитиб, кундалик топшириқнинг тўла ва ошириб бажарилишини та'минлаш лозим. Ишни шундай ташкил қилиш кераки, барча МТСлар ва совхозлардаги тракторлар биринчи октябрьгача тўла ремонтдан чиқиб, кузги ер ҳайдашга тайёр турсин.

В. Г. ДЕКАНОЗОВ МЎҒУЛИСТОН ХАЛҚ РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ЭЛЧИСИ НАЙДАНХУГИЙН ИДАМЖАБ ЖАНОБЛАРИНИ ҚАБУЛ ҚИЛДИ

Мўғулистон Халқ Республикасининг Элчиси яқинда СССР Олий Совети Президиумининг Раисига ўзининг ишонч ёрлиқларини топширади. Шу муносабат блан СССР Ташқи Ишлар Министрининг Ўринбосари В. Г. Деканозов 30 июльда Мўғулистон Халқ Республикасининг СССРдаги Фавқулодда ва Мухтор Элчиси Найданхугийн Идамжаб жанобларини қабул қилди.

ЎРТОҚ И. В. СТАЛИН АСАРЛАРИНИНГ БИРИНЧИ ТОМИ ТЎҒРИСИДА ЛЕКЦИЯЛАР

ЎзК(б)П Тошкент шаҳар комитетининг партия кабинети ўртоқ И. В. Сталин асарларининг биринчи томи тўғрисида жойларда лекциялар ўтказишга киришди. Лекция ўқиш учун пойтахтдаги илмий ходимлар, пропагандистлар ва лекторлардан бирнеча киши ажратилди.

Яқинда шаҳар партия активи ўртоқ И. В. Сталин асарларининг биринчи томи ҳақида майор Зайцевнинг лекциясини тинглади. Докладчи ўртоқ Сталин асарларининг нашр этилиши бутун партиямиз ва халқимиз ҳаётида ғоят катта сиёсий аҳамиятга эга эканлигини уқдириб ўтди. Ўртоқ Зайцев биринчи томга киритилган материаллар ҳақида бирма-бир тўхталиб ўтди.

Максим Горький номли маданият-истироҳат боғида шаҳар интеллигентиясининг йиғилиши бўлди. Йиғилишда молия институтининг ўқитувчиси ўртоқ Яковлев ўртоқ Сталин асарларининг биринчи томи тўғрисида доклад қилди.

Шаҳар партия кабинети Тошкент шаҳридаги йирик корхоналар, муассасаларда, партия ва совет активлари ўртасида ҳам ўртоқ Сталин асарларининг биринчи томи тўғрисида рус ва ўзбек тилларида лекциялар ўтказа бошлади.

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ФАНЛАРИ АКАДЕМИЯСИДА ТЕХНИКА ЭКИНЛАРИ СЕКЦИЯСИ

В. И. Ленин номли Бутун Иттифоқ қишлоқ хўжалик фанлари академиясида техника экинлари секцияси ташкил қилинди. Академиянинг ҳақиқий а'зоси И. В. Якушкин секцияга раис қилиб тайинланди. Секция СССР Техника экинлари министрлигига илмий соҳада ёрдам беради ва шу экинлар блан шуғулланувчи институт ва тажриба станцияларига илмий-методик раҳбарлик қилиб туради. (ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ

ЎРТОҚ А. А. КОЛДАЕВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР СУВ ХЎЖАЛИГИ МИНИСТРИ ҚИЛИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Александр Алексеевич **Колдаев** Ўзбекистон ССР Сув хўжалиги министри қилиб тайинлансин.

ЎзССР Олий Совети Президиумининг Раиси А. МЎМИНОВ.

ЎзССР Олий Совети Президиумининг секретари Ф. ЮСУПОВ.

1946 йил 2 август.
Тошкент шаҳри.

ХРОНИКА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг 1946 йил 2 августда чиқарган Фармонига мувофиқ, ўртоқ Борис Дмитриевич **Коржавин** Ўзбекистон ССР Сув хўжалиги министри вазифасидан озод қилинди.

МОСКВА, КРЕМЛЬ
ЎРТОҚ СТАЛИНГА

Қимматли Иосиф Виссарионович!

СССР Ички Ишлар Министрлиги Беломорстройининг ишчилари, инженерлари, техниклари ва хизматчилари Сталин номли Оқденгиз-Болтиқ каналини тиклаш ва 1946 йилнинг июль ойида кемалар қатнаша бошлаш тўғрисида берган топшириғингиз бажарилганлиги ҳақида Сизга зўр хурсандчилик блан рапорт берадилар.

Немис-фин босқинчилар томонидан вахшиёна вайрон қилинган канал тикланди. Совет қурувчиларининг ғайрат-ҳиммати натижасида Ватанимиз шимолда Оқденгизни Болтиқ денгизи блан боғловчи энг катта сув йўлидан яна фойдалана бошлади. 25 июльда биринчи кемалар Онега кўлидан чиқиб Повенец каналидан ўтдилар. Жануб томонда 8 шлюз, 19 тўғон ва дамба, 10 та канал участкаси, ортиқча сув оқизиладиган 5 жойдан иборат иншоотлар тикланиб, сифнаб кўрилиши натижасида уларнинг пухта ишланганлиги аниқланди. 28 июль Ҳарбий Денгиз Флоти Кунида каналдан мў'тадил фойдаланишга киришилди.

Қурувчилар коллективи қисқа вақт ичида жуда катта қурилиш ва монтаж ишларини бажарди. 1.250 минг кубометр ҳажмидаги ер қазилди ва тупроғи ташилди 11 минг кубометр темир бетон ётқизилди, канал соҳилини ва тўғонларни мустаҳкамлаш учун 113 минг кубометр ҳажмида харп ёғочлардан махсус иншоот тайёрланди. Дамбаларга 60 минг кубометр тош ва шағал ётқизилди. 25 минг квадрат метр ҳажмида уй-жой ва маиший-маданий бинолар қурилди. Каналдаги айрим иншоотлар тиклаш давомида анча реконструкция қилинди. Канал урушдан аввалдагига қараганда, яхшироқ ва гўзалроқ бўлмоқда.

Қурувчилар баланд руҳ ва зўр ғайрат блан ишладилар. Беломорстрой коллективи Бутуниттифоқ социалистик мусобақасига қўшилиб, ишлабчиқариш планларини доим ошириб бажарди. Коммунист ва комсомоллар мусобақада етакчи бўлдилар.

Қимматли ўртоқ Сталин, СССР Ички Ишлар Министрлигига қарашли Беломорстрой қурувчилар коллективи Сизни ишонтириб айтадики, биз севикли Ватанимизнинг қудратини янада мустаҳкамлашни кўзда тутган сталинча тўртинчи бешйилликдаги улуғ ишлар планини амалга ошириш учун яна баланд руҳ блан ишлаймиз.

Яшасин ва яшнасин улуғ Ватанимиз!

Яшасин ғолиб, ижодчи халқ бўлмиш совет халқи!

Яшасин совет халқи эришган оламшумул тарихий ғалабаларимиз илҳомчиси ва ташкилотчиси Бутуниттифоқ коммунист большевиклар партияси!

Яшасин улуғ доҳиймиз ва устозимиз, азиз отамиз ўртоқ Сталин!

Беломорстрой қурувчилари коллективининг топшириғига биноан:

СССР Ички Ишлар Министрлиги Беломорстрой бошқармасининг бошлиғи инженер-полковник В. П БУСИГИН.

Карель-Фин ССР К(б)П Марказий Комитетининг секретари Г. Н КУПРИЯНОВ.

СССР Ички Ишлар Министрлиги Беломорстройининг бош инженери Н. А. МАЛИШЕВ.

СССР Ички Ишлар Министрлиги Беломорстройи сиёсий бўлимининг бошлиғи майор П. И. КУЗНЕЦОВ.

Медвежегорск шаҳри. 1946 йил 25 июль.

МЕДВЕЖЕГОРСК, КАРЕЛЬ-ФИН ССР
СССР Ички Ишлар Министрлиги Беломорстройи БУСИГИН, МАЛИШЕВ, КУПРИЯНОВ, КУЗНЕЦОВ ўртоқларга

СССР Ички Ишлар Министрлигига қарашли Беломорстрой қурувчиларини энг муҳим сув йўли бўлмиш Оқденгиз-Болтиқ каналининг қисқа муддатда батамом тикланиши блан табриклайман.

Сизларнинг қилган катта ишларингиз Оқденгиз, Волга ва Болтиқ денгизи ўртасида кўп юк ташиш учун керакли сув йўлини очиб беради ва шу блан бу сув йўли темир йўл транспортига жуда катта ёрдам беради.

Давлатнинг энг муҳим иншоотларини қуриш соҳасида топширилган янги вазифаларни бажаришда сизларга ва Беломорстройнинг бутун коллективига ишлабчиқариш соҳасида бундан кейин ҳам муваффақиятлар тилайман.

И. СТАЛИН.

МЕҲНАТ РЕЗЕРВЛАРИ МАКТАБЛАРИГА ЧАҚИРИҚ ҚОНИҚАРСИЗ БОРАЁТИР

Меҳнат резервлари мактабларига чақириқ бошлангандан буён ярим ойдан ортиқ вақт ўтди. Ўзбекистондаги ҳунар ва ФЗТ мактабларига ўғил ва қиз болалардан 6700 киши қабул қилиниши лозим. 25 июльгача эса, фақат 780 киши қабул қилинди.

Республикамиздаги кўпгина областьларнинг совет ташкилотлари мактабларга ўқувчилар чақириш каби ғоят катта давлат аҳамиятига эга бўлган масалага мас'улиятсизлик блан қарамоқдалар. Ба'зи район ва область совет ташкилотларининг раҳбарлари бу муҳим ишни ўз ҳолига ташлаб қўйганлари устига уни иккинчи даражадаги ходимларга ишониб қўйганлар.

Самарқанд области меҳнат резервлари мактабларига 1100 бола юбориши лозим. Ҳозиргача эса, фақат 80 киши юборилган. Бу эса ҳар куни 6 кишидангина тўғри келади. Бунга биргина мисол кўрсатиш кифоя. Самарқанд область ижроия комитети (раиси ўртоқ Ортиқов) бутун мамлакатда чақириқ бошланиб беш кун ўтгандан кейингина бу ҳақда қарор чиқарди.

Самарқанд областининг ба'зи районларидаги совет ташкилотлари ҳам зна шундай иш тутаётган бўлсалар керак. Меҳнат резервлари мактабларига болаларни чақириш бевосита топширилган ба'зи кишиларнинг бу ишга э'тиборсизлик блан қараётганликларини нима деб тушуниш керак?

Самарқанд область Қора қишлоқ районидан 21 июль куни 17 бола йўлга чиққан. Уларни Қўшназаров ва Бердиев деган кишилар олиб боришлари лозим эди. Болаларнинг неча киши ва улар ким блан йўлга чиққанликлари тўғрисида Тошкентга телеграмма ҳам юборилган эди. Тошкентга фақат 10 киши келгач Меҳнат резервлари бошқармасининг ходимлари жуда таажжубда қолдилар. Чунки Бердиев ва Қўшназаровлар болаларнинг қаерда қолганликлари тўғрисида ҳеч нарса билмайдилар.

Ҳунар ва ФЗТ мактабларига Наманган областидан 600 бола юборилиши лозим эди. Амалда эса 60 га етар-етмас киши юборилган, халос. 22 июльда Наманагандан 5 та вакил 100 га яқин болани олиб йўлга чиққан. Болалар Тошкентга ўзлари келишди. Чунки Қўқон станциясига келганда Наманган шаҳар райониниг вакили ҳаммадан аввал кетиб қолган.

Бухоро областида ҳам аҳвол шундай. Область ташкилотлари меҳнат резервлари бошқармасига 100 киши қабул қилинганлиги тўғрисида хабар берган эдилар. Ҳақиқатда эса, Тошкентга фақат 26 киши келди. Ҳолбуки, Бухоро областидан мактабларга камида 650 киши қабул қилиниши лозим.

Бухоро областининг вакили Бобков ташвишлардан осонлик блан қутилиш учун, мактабларга 12 ёшдаги ва бошланғич мактабнинг иккинчи синфи ҳажмида ма'лумоти бўлган болаларни ҳам қабул қилаберинглар, деб фармойиш берган.

Қашқадарё ва Хоразм областьлари ва Қорақалпоғистон АССР да ҳам меҳнат резервлари мактабларига ўқувчилар қабул қилиш чидаб бўлмайдиган даражада ёмон бораётир. Бу областьларда мактабларга биронта ҳам ўқувчи чақирилгани йўқ десак янглишмаймиз. Шуниси таажжубланарлики, Ўзбекистондаги кўпчилик областьларнинг партия ва комсомол ташкилотлари ҳунар ва ФЗТ мактабларига чақириқни муваффақиятли ўтказишга э'тиборсиз қарамоқдалар ва ҳатто бу ишдан ўзларини четга олмоқдалар.

Меҳнат резервлари мактабларига чақириқ муддатининг тамом бўлишига бир ҳафта вақт қолди. Республикада аҳволнинг бундай давом этишига ортиқ йўл қўйиш мумкин эмас!

Н. М. ШВЕРНИК БУЮК БРИТАНИЯ ЛЕЙБОРИСТЛАР ПАРТИЯСИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИНИНГ ДЕЛЕГАЦИЯСИНИ ҚАБУЛ ҚИЛДИ

1 августда СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. М. Шверник Буюк Британия лейбористлар партияси ижроия комитетининг Гарольд Ж. Ласки, Морган Филипс, Гарольд Клей жанобларини ва Алиса Бейкон хонимдан иборат делегациясини қабул қилди.

ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ ВА ЎзК(б)П МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДА

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва ЎзК(б)П Марказий Комитети **қарор қилдилар:**

1946 йил июнь ойининг иккинчи ярмида ғўза қатор ораларини трактор блан ишлашда энг яхши натижаларга эришганликлари учун қуйидагиларга ЎзССР Министрлар Совети ва ЎзК(б)П Марказий Комитетининг кўчма қизил байроғи топширилсин:

I. МАШИНА-ТРАКТОР СТАНЦИЯЛАРИГА

1. Сурхондарё областидаги Шўрчи МТСига (МТС директори ўртоқ **Сердюков**).
2. Наманган областидаги Уйчи МТСига (МТС директори ўртоқ **Чекасин**).

II. ҒЎЗА ҚАТОР ОРАЛАРИНИ ИШЛАШДА «УНИВЕРСАЛ» ТРАКТОРЛАРИДАН ЯХШИ ФОЙДАЛАНГАН ТРАКТОР БРИГАДАЛАРИГА

1. Сурхондарё областидаги Шўрчи МТСининг 18-нчи трактор бригадасига (бригада бошлиғи ўртоқ **Скрехин**).
2. Фарғона областидаги Тошлоқ МТСининг 1-нчи трактор бригадасига (бригада бошлиғи ўртоқ **Рустам Усмонов**).
3. Наманган областидаги Уйчи МТСининг 14-нчи трактор бригадасига (бригада бошлиғи ўртоқ **Мамадалиев**).

III. ҒЎЗА ҚАТОР ОРАЛАРИНИ ИШЛАШДА ЧИЗЕЛЬ ЎРНАТИЛГАН СХТЗ ТРАКТОРЛАРИДАН ЯХШИ ФОЙДАЛАНГАН ТРАКТОР БРИГАДАЛАРИГА

1. Наманган область, Наманган районидаги 2-нчи МТСнинг 15-нчи трактор бригадасига (бригада бошлиғи ўртоқ **Абдулла Тўйчиев**).

Шу йил июнь ойининг иккинчи ярмида ғўза қатор ораларини ишлашда қуйидаги МТС лар ва трактор бригадаларининг яхши натижаларга эришганликлари кўрсатиб ўтилсин.

I. МАШИНА-ТРАКТОР СТАНЦИЯЛАРИ

1. Андижон областидаги Пахтаобод МТСи (директори ўртоқ **Мусерский**).
2. Фарғона областидаги 1-нчи Марғилон МТСи (директори ўртоқ **Турғунов**).
3. Фарғона областидаги 2-нчи Марғилон МТСи (директори ўртоқ **Нуриддинов**).
4. Андижон областидаги 1-нчи Ленинск МТСи (директори ўртоқ **Тарасич**).

II. ТРАКТОР БРИГАДАЛАРИ

1. Хоразм областидаги 2-нчи Урганч МТСининг 20-нчи трактор бригадаси (бригада бошлиғи ўртоқ **Раҳимов**).
2. Фарғона областидаги Олтиариқ МТСининг 5-нчи трактор бригадаси (бригада бошлиғи ўртоқ **Матёқубов**).
3. Фарғона областидаги Қўқон МТСининг 6-нчи трактор бригадаси (бригада бошлиғи ўртоқ **Аминов**).
4. Сурхондарё областидаги Узун МТСининг 10-нчи трактор бригадаси (бригада бошлиғи ўртоқ **Комилов**).
5. Сурхондарё областидаги Узун МТСининг 8-нчи трактор бригадаси (бригада бошлиғи ўртоқ **Карин**).
6. Наманган областидаги 2-нчи Наманган МТС нинг 12-нчи бригадаси (бригада бошлиғи ўртоқ **Розиқов**).

РЕСПУБЛИКАМИЗДА

ВАТАН УРУШИ ИНВАЛИДЛАРИГА ҒАМХЎРЛИК

Хоразм область ижтимоий та'минот бўлими Улуғ Ватан уруши инвалидларига ҳар тарафлама ёрдам бериш, уларни ўз саломатликларига яраша ишга жойлаштириш, ҳунар ўргатиш юзасидан кўп ишлар қилди. Областьдаги инвалидлардан 39 киши даволаниш ва протез олиш учун марказий шаҳарларга юборилди.

Инвалидларга моддий ёрдам кўрсатиш ҳам яхши йўлга қўйилган. Уларга сўнгги бир йил мобайнида 13.870 сўмлик пойафзал, 14 минг сўмлик газмол, 2 минг сўмлик совун ва бошқа озиқ-овқат берилди. Булардан ташқари Ватан урушида халок бўлган қизил аскарларнинг оилаларига ҳамда инвалидларга 11 тонна ғалла, 4100 килограмм ун ва 6300 килограмм бошқа маҳсулот блан ёрдам кўрсатилди.

Инвалидларни янги уй-жойлар блан та'минлашга алоҳида э'тибор берилмоқда. Ҳозиргача 125 киши янги уй-жой биноси олди. Бундан ташқари янги уй-жой қурувчиларга қарз тариқасида 694 минг сўм пул блан ёрдам берилди.

Қ. РАҲИМОВ.

ОНА ВА БОЛАЛАРГА ЯХШИ ҒАМХЎРЛИК ҚИЛИНАЁТИР

Бағдод районида кўп болали оналар, эрсиз болали хотинларга давлат ёрдами бериш, уларни ҳукумат мукофотига тақдим этиш ишлари яхши йўлга қўйилган. Районда ҳозирга қадар кўп болали оналардан 635 кишига 1 миллион 46 минг сўмдан ортиқроқ давлат нафақаси тўланди. Уларга 5 минг метрдан кўпроқ газмол ва бошқа саноат моллари берилди. 5 дан 10 тагача бола туғиб, тарбиялаган оналардан 63 киши орден ва медаль олди. Бундан ташқари кўп болали оналардан яна 30 киши ҳукумат мукофотини олишга тақдим этилди.

Районда ҳомиладор аёллар учун туғруқхоналар хизмати бирмунча яхшиланди. Район марказидаги туғруқхонада ўринлар сони 20 га етказилди. Шунинг..ск, Чўринди, Қўштегирмон, Ленинобод қишлоқ советларида ҳам туғруқхоналар ташкил этилди. Ясла ва боқчалар яхшиланди. Марказий боқчада ўринлар сони 50 тага кўпайтирилди. Райондаги колхоз боқча ва яслаларида ҳозир 2028 бола тарбияланмоқда.

Ўринбой ЮСУПОВ.

ТОҒДА ЎТИН ТАЙЁРЛАШ

Зомин тоғларида бирнеча юз квадрат километр ўрмон бор. Бу ўрмонлардаги ўтинлар бирнеча миллион кубометрлаб ҳисобланади. Ҳар йили Жиззахдаги ўрмон хўжалиги Самарқанд области учун Зомин ва Қорақишлоқ тоғларидан бирнеча минг кубометр ўтин тайёрлаб беради. Бу йил Зомин тоғларида 10 минг кубометр ўтин тайёрланиши лозим. Ҳозир Зомин тоғларидаги ўрмонларда ўтин тайёрлаш қизғин давом этмоқда. Тоғларнинг теппасида тайёрланган ўтинлар 20—30 километр узунликдаги тоғ этакларига сойлардаги тўлқин сувларда оқизилиб келтирилади. Зомин тоғларида 5 минг кубометр, Қора қишлоқ тоғларида 1 минг кубометр арча ўтини сув блан оқизилиб, пастга туширилади.

Ғиёс АШУРОВ.

БАЛИҚЧИЛИК БРИГАДАСИ

Қўқон темир йўл узели қарамоғидаги ишчилар та'миноти бўлими ишчилар учун қўшимча озуқа базаси яратиш мақсадида балиқ овлаш бригадалари тузди. Бу бригадалар темир йўл станцияларига яқин жойларда, Сирдарё бўйларида балиқ овламоқдалар.

А. МУҲАММАДИЙ.

ҚИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН

1946 ЙИЛ 3 АВГУСТ, № 154 (6581)

НЮРНБЕРГДА АСОСИЙ НЕМИС ҲАРБИЙ ЖИНОЯТЧИЛАРИ УСТИДАН СУД

СССР Бош қораловчиси ўртоқ Р. А. РУДЕНКОнинг охирги сўзи*)

Шундай қилиб, Риббентроп СССРга қарши тайёрланган ҳарбий ҳужумдан хабардоргина бўлиб қолмай, балки Совет Иттифоқининг территорияларини мустамлака қилиш, совет гражданларини қулликка солиш ва қириш планларини бошқа фитначилар блан бирга олдиндан тайёрлаб қўйган.

Совет Иттифоқининг вақтинча босиб олинган территорияларида гитлерчиларнинг қилган ёвузликлари тўғрисида Ташқи Ишлар Халқ Комиссари В. М. Молотовнинг юборган ноталаридан хабардор эканлигини иқрор қилишга айбдор мажбур бўлди. Бошқа фитначилар каби Риббентроп ҳам босиб олинган мамлакатларда гитлерчилар томонидан қилинган мудҳиш ёвузликлар учун гитлерчилар ҳукуматининг жавобгар эканлиги тўғрисида иттифоқчи ҳукуматлар бошлиқларининг э'лон қилган бошқа декларацияларини ҳам билар эди.

Риббентроп яҳудийларга қарши ўтказиладиган халқаро конгресснинг ташкилотчиларидан бири бўлган ва бу конгресснинг фахрий а'зоси қилиб кўрсатилган. Бу конгресс 1944 йилнинг июль ойида Краковда ўтказилмоқчи бўлган. Риббентропнинг иши юзасидан ҳимоячи чақирган гувоҳ—ташқи ишлар министрлигининг илгариги статс-секретари Штейнграхт буни тасдиқлади.

Риббентропнинг ўзи судда яҳудийларни ёппасига ҳайдаш тўғрисида Европадаги ҳукуматлар блан музокара олиб борганлигига иқрор бўлди.

Риббентропнинг Хорти блан қилган мусоҳабаси ҳақида ёзилган протоколда айтилишича «Ташқи ишлар министри Хортига яҳудийлар ё қириб ташланиши, ёки қамоқ лагерига юборилиши керак. Бошқача йўл бўлиши мумкин эмас деди».

Гарчи у бунинг аксини исбот қилишга зўр бериб уриниб кўрган бўлса ҳам, бу фақат қамоқ лагерьларининг борлигидан Риббентропнинг тамомила хабардор бўлганлигини тасдиқлайди.

Риббентроп босиб олинган мамлакатлардаги одамларни Германиядаги каторгага ҳайдаб олиб кетишда гитлерчиларнинг бошқа раҳбарларига ва биринчи навбатда айбдор Заукельга ёрдам берган.

Бундан ташқари, айбдор Риббентроп фитначиларнинг босиб олинган мамлакатлардаги халқлар миллий маданиятини йўқ қилишни ўз ичига олган умумий планини бажариш мақсадида, умумхалқ мулки бўлган маданий бойликларни талашда ҳам жуда фаол қатнашган.

Бу вазифани бажариш учун Риббентропнинг кўрсатмасига мувофиқ, ташқи ишлар министрлиги ҳузурида «маҳсус батальон» тузилган. Бу батальон бутун уруш давомида олдинги сафдаги қисмлар кетидан бориб, Шарқда босиб олинган территориялардаги ҳамма маданий бойликларни Риббентропнинг кўрсатмасига мувофиқ талаган ва Германияга ташиган.

Шундай қилиб, айбдор Риббентроп гитлерчиларнинг ҳокимиятни қўлга олишида қатнашган, талончиликдан иборат агрессиячилик, урушларининг планларини тузиш, бу планларни тайёрлаш ва урушни бошлаб юборишда етакчи роль ўйнаган ва территориялари гитлерчи босқинчилар томонидан вақтинча босиб олинган халқларга қарши қилинган энг оғир жиноятларга раҳбарлик қилишда Гитлернинг планларига мувофиқ бошқа фитначилар блан бирга қатнашган.

ҲАРБИЙ ГРУППА

Бош ҳарбий жиноятчилар устидан бўлаётган бу судда бирнеча айбдор ҳарбий группани ташкил этади дейиш мумкин. Тамомила алоҳида хусусиятга эга бўлган, я'ни ҳам сиёсатчи, ҳам хўжалик ходими, ҳам ҳарбий ходим бўлган Герингни э'тиборга олмаганда, бу ерда Кейтель, Иодль, Дениц ва Редерларнинг номларини айтиб ўтишим керак. Суд тергови давомида айбномада булар устига қўйилган айблар тамомила тасдиқлангани блан бирга, уларни айблайдиган асослар, яна кўпайди.

Ҳужжатли далиллар, гувоҳларнинг сўроқда айтган гаплари, шу жумладан қисман, ҳимоячиларнинг илтимоси блан чақирилган гувоҳларнинг айтган гаплари айбдорларнинг гуноҳини батамом исбот қилди.

Бу айбдорларнинг ҳимоячилари, биз ҳимоя қилаётган кишилар замонанинг заили блан, ўз истакларига хилоф равишда мудҳиш фожианинг иштирокчилари бўлганлар, деб ишонтиришга уриниб кўрдилар.

Айбдорлардан Кейтель, Иодль, Дениц ва Редернинг ўзлари суд мажлисида ўзларини беғараз соддадил кишилар деб кўрсатишга ҳаракат қилдилар. Адолат юзасидан айтиш керакки, ҳимоячилар бу ишда уларга қўлларидан келган қадар ёрдам бердилар. Биз бу ерда солдатнинг виждони тўғрисида, ҳарбий интизом тўғрисида, бурч ва қасамга садоқат тўғрисида ва шу муносабат блан уларнинг кўнгилларида ҳатто шубҳа ва норозилик туғдирган Гитлер буйруқларини бажаришга мажбур бўлганликлари ҳақида айтилган гапларни кўп эшитдик. Уларнинг мавқу'ини шундай баён қилиш ҳақиқий ҳолатга тамомила хилофдир.

Кейтель, Иодль, Дениц ва Редернинг айбдор эканлиги тўғрисида гапиришдан аввал тўрт масалани ўртага қўйиб ҳал этиш керак деб ҳисоблайман.

Биринчи масала: Бу айбдорлар гитлерчилар Германиясининг халқаро мажбуриятларни бузиб, агрессиячилик, забтчилик, талончилик урушларига тайёргарлик кўрганлигини билар эдиларми?

Иккинчи масала: Уларнинг ўзлари ана шундай урушларни планлаш, тайёрлаш, бошлаш ва амалга оширишда фаол қатнашганларми?

Учинчи масала: Улар уруш қонунлари ва қоидаларини сурбетлик блан поймол этишда айбдормилар?

Тўртинчи масала: Улар тинч кишиларнинг ваҳшиёна азоблаб ўлдирилганлиги учун пассажир ва госпиталь пароходлари ботирилганлиги учун, ҳечқандай ҳарбий зарурат бўлмагани ҳолда, гитлерчиларнинг ҳарбий машинаси томонидан вайрон қилинган шаҳар ва қишлоқлар учун жавобгармилар?

Менинг фикримча, суднинг бу қадар пухта терговидан кейин, онгли суратда чалкаш йўлга киришни истамаган киши ана шу тўрт саволнинг ҳаммасига «ҳа» деб жавоб беради.

Судга тақдим этилган ҳужжатли далиллар ҳаддан ташқари оғир жиноятларни қилишда ҳарбий жиноятчилар группасининг айбдор эканлигини, жиноятдан иборат умумий фитнани тайёрлаш ва амалга оширишда уларнинг актив қатнашганлигини тамомила яққол исбот қилди.

Бу жиноятларни ҳарбий либосдаги кишиларнинг қилганлиги, менинг фикримча, уларнинг жавобгарлигини камайтирмай, балки кўп даража оширади.

Улар ўз айбларини «солдат бурчи», «офицер виждони», «буйруқни бажариш мажбурияти» деган гаплар блан қандай оқлай оладилар? Ҳарбий асирларни судсўроқсиз отиш ва уларга тамға босиш, хотинларни, кексаларни ва болаларни ёппасига қириш каби жиноятлар блан «солдат бурчи» ва «офицер виждони» ўртасида қандай алоқа бўлиши мумкин?

Бу генерал ва адмираллар Гитлер замонасининг генерал ва адмираллари эди. Шу сабабдан ҳам улар ифлос, ҳақиқатан ҳам жиноий ишларни қилганлар. Ана шу ғалати фактни фақат шу тарзда тўғри ва ҳаққоний изоҳлаш мумкин. Булар алоҳида тахлитдаги кишилардир. Булар жон ва тани блан гитлерчилар усул идорасига берилган ҳарбий либосдаги гитлерчилардир.

Гитлернинг уларни ўзига яқин олгани ва улар блан узоқ муддат ҳамкорлик қилганлигига ҳам сабаб шу. Уларнинг тарихда мисли кўрилмаган қабиҳ жиноятларни қилишда Гитлер блан «ҳамкорлик» қилганликларига ҳам фақат шу нарсани сабаб қилиб кўрсатиш мумкин. Улар бирбирларига тамомила муносиб бўлганлар ва бир-бирларининг фикр ҳам ниятларини жуда яхши англаганлар.

КЕЙТЕЛЬ

Ҳарбийлар группасига келганда, мен ғаини айбдор Вильгельм Кейтельдан бошлашни истайман.

Кейтель гитлерчиларнинг ҳарбий машинаси уюштирилган биринчи кунларданоқ унда етакчи ўринда бўлган. Кейтельнинг ҳимоячиси қуйидагиларни э'тироф қилади:

«Декрет (1938 йил 4 февральда чиқарилган) Кейтельни ажойиб бир лавозим эгаси қилди — қуролли кучлар олий қўмондонлиги бошлиғи қилиб тайинлади».

Шундан кейин:

«. . .Кейтель ҳақиқатда бажарган ишлар жуда катта аҳамиятга эга эди. Бу, ярамас ва разил бир иш эди. Давлат бошлиғига бевосита яқин туриш каби яхши вазият бу иш эвазига берилган кичик бир мукофот эди».

Кейинги воқиаларга қараб шуни айтиш керакки, Версаль сулҳидан кейин Германиянинг махфий суратда қуролланишига боғлиқ бўлган ҳамма ишлар келажакдаги агрессиячилик урушларининг бошланғич даври бўлган.

Ўша вақтда полковник Кейтельнинг экспертлар комитетида қилган ишларининг аҳамиятини камайтириб кўрсатиш қийин. Кейтель шартномани э'тиборсиз қолдириш ёки тўғридан-тўғри бузиш учун доим зўр бериб йўл қидирган ва бу йўлни топган.

Худди полковник Кейтельнинг ўзи, Жанвада ҳар тўғрида гапириш мумкин, аммо ёзма ҳужжатлардан ҳеч асар қолмасин, деб йўл-йўриқ кўрсатган.

Сурбетлик блан айтилган бу гаплар кейинчалик агрессиячилик урушларини тайёрлаш ва амалга оширишда Кейтельнинг ўйнаган ролига тамомила мувофиқдир.

Гитлер Шушниг блан музокара олиб борган пайтда Кейтель Германиянинг қурол ишлатишга тайёрлигини ифода қилган бир киши эди.

Президент Гаха «музокараларни давом эттириш учун» хиёнаткорлик блан Берлинга чақирилган пайтда, Кейтель қўшинларни Чехияга юбориш тўғрисида буйруқ берган.

ОКВнинг ўзи герман қўшинларининг Чехияга бостириб киришини оқлаш мақсадида Абвер бўлими орқали игво тўқиб, Чехословакия блан чегара жанжали чиқаришга тайёр турар эди.

Кейтель ўзининг тамомила маҳфий баёнотида Гесс ва Гиммлердан «Грюн» планида кўзда тутилмаган, аммо партия ташкилотлари ёки полиция томонидан амалга оширилган ҳамма чоралар тўғрисида ОКВга олдиндан хабар беришни талаб этади.

Чехословакия босиб олингандан кейин, Германия Европада бошқа жойларни да'во қилмайди, деб фашистларнинг чиқарган декларациялари тамомила ёлғон эди. Бу, агрессиячилик урушлари ҳалқасида бир бўғин эди.

Мен, агрессияни тайёрлаш ва амалга оширишда ОКВнинг раҳбарлик ролини та'кидлаб ўтмоқчи бўламан. Уруш олиб бориш ва Польшага бостириб кириш тўғрисидаги буйруқ Кейтель блан Гитлернинг 1939 йил 10 майда чиқарган буйруғи эканлиги бизга ма'лум. Бу буйруқ ВВС, ҳарбий-денгиз флоти ва қуруқликдаги кучлар қўмондонлигига юборилган. Модомики, шундай экан, ОКВ фашист қуролли кучларининг ҳамма турларига раҳбарлик қилмаган эди деб айтиш мумкинми?

Германиянинг Норвегия, Дания, Бельгия, Голландия, Люксембург, Югославия ва Грецияга қарши қилган агрессиясига доир ҳужжатларни яна бир марта кўздан кечирсак, Кейтель номини учратамиз. Кейтель гоҳо энг мас'улиятли кенгашларнинг иштирокчиси бўлади, гоҳо Редер, Герингга ва бош штабга атаб маҳфий буйруқлар ёзади. Гитлернинг «Марица операцияси»ни ўтказиш тўғрисида ўз имзоси блан чиқарган маҳфий буйруғида ҳам Кейтель блан Иодль ўз қўлларини қўйганликларини кўрамиз.

Бу ерда «Барбаросса» плани ва унинг авторлари тўғрисида кўп гапирилди. Бу ҳужжат ОКВда бу ташкилотнинг бевосита ташаббуси блан тузилганлигини, СССРга хиёнаткорона ҳужум қилиш методларини шу ташкилотнинг ўзи тузганлигини та'кидлаб ўтишимиз муҳимдир.

Ҳарбий мутахассиснинг ҳужжатга қўйган имзоси нақадар муҳимлиги ҳар кимсага ма'лум.

Ба'зи айбдорлар СССРга қилинган ҳужумни душман ҳужумининг олдини олиш мақсадида бошланган уруш деб изоҳлашга беҳуда уриниб кўрдилар. Бундай гаплар шу қадар асоссиз ва судда аниқланган ҳамда рад этиб бўлмайдиган ҳужжатларга (немис ҳужжатларига) шу қадар хилофки, мен шу ҳақда гапириб Трибуналнинг вақтини олиш зарурати йўқ деб ўйлайман.

Кейтельнинг ҳимоячиси, Кейтель «ўз калласи учун эмас, балки ўз қиёфаси учун курашади» деган фикрни айтиб, айбдорни шу нуқтаий-назардан ҳимоя қиламан, деди.

Мен, Кейтельнинг чин қиёфасини кўриб билиш учун судга ёрдам беришни истайман. Бунинг учун Кейтельнинг бирқанча буйруқларини эслатиб ўтишим кифоя. Бу буйруқлар герман ҳарбийларининг шафқатсизлиги тўғрисидаги, уларнинг уруш олиб бориш қоидалари ва одатлари тўғрисидаги ҳамма тушинчаларни чексиз ваҳшийлик ва разиллик блан поймол қилганликлари ҳақидаги жирканч ҳужжатлар орасида биринчи ўринлардан бирини олади.

Кейтель ўзини солдат деб аташни яхши кўради. Кейтель сиёсий ходимларни отиш тўғрисидаги ҳужжатлар ҳақида Америка қораловчисининг дастлабки терговда гапирганида, қасамни бузиб, виждонсизларча ёлғон сўзлади ва, бу ҳақдаги буйруқ репрессияга жавоб тариқасида чиқарилган эди ва ҳарбий асирларнинг илтимосига мувофиқ, сиёсий ходимлар ҳарбий асирлардан ажратилган эди, деди. Кейтель судда фош қилинди. № США-351, 884-ПС ҳужжатининг кўрсатилиши натижасида бу ҳақдаги буйруқ уруш ҳаракатлари бошланишидан аввал чиқарилганлиги исбот қилинди. Биз ҳам № СССР-62 ҳужжатини (немис ҳарбий асирлари мактубининг текстини) тақдим этдик. Бу ҳужжатдан шу нарса ма'лумки СССРга ҳужум бошланишидан илгариёқ ҳарбий хизматда бўлган совет аёлларини ва сиёсий ходимларни мутлақо қириб ташлаш тўғрисида қуруқликдаги қўшинларга йўлйўриқ кўрсатилган.

Ғоят сурбетлик блан ёзилган қуйидаги жумла тўғрисида нима дейиш мумкин:

«Қайси мамлакат устида сўз борса, ўша мамлакатда инсон ҳаётининг мутлақо қадри йўқ.

. . . Ғоят шафқатсиз бўлиш йўли блангина одамларни қўрқитиш мумкин». «Барбаросса» районида ҳарбий судга бериш тўғрисида 1945 йил 13 майда чиқарилган буйруқ ҳақида нима дейсиз? Ўлдирилган ҳарбир немис учун 80 тадан тортиб 100 гача коммунистни қатл этиш тўғрисида 1941 йил 16 сентябрида чиқарилган буйруқ ҳақида нима дейсиз?

Кейтель бу жойда «Нахт унд небель» деган ном блан ма'лум бўлган ҳужжат ҳақида нима дер экан?

Булар қонли ҳужжатлардир. Фашистлар Германиясининг лагерьларида Қизил Армиянинг неча минглаб ҳарбий асир солдат ва офицерлари азоблаб ўлдирилдики, ҳечким буларнинг ҳисобига етолмайди. 1946 йил 21 январь кечки мажлисда гувоҳ Лампнинг Маутхаузен лагерида Гиммлернинг вақти чоғ бўлиши учун 50 совет офицерини отганликлари ҳақида айтган сўзлари эсингизда бўлса керак. Гувоҳ Блахнинг 1944 йил кўкламида ҳарбий ишларга доир ма'лумотларни беришдан бош тортган 94 та совет старший ва юқори офицерининг даставвал азобланиб, кейинчалик ўлдирилганлиги ҳақида айтган сўзлари ҳам эсингизда бўлса керак.

Эсэсчи Пауль Бальдманнинг 840 рус ҳарбий офицерининг қирилиши ҳақида сўроқда айтган гапларини эслатиб ўтмоқчи бўламан. Гувоҳ Кивелшанинг немис асирлигига тушган ҳарбир совет кишиси қай даражада таҳқир этилиб, азобланганлиги ҳақида нима дегани эсингизда бўлса керак.

Кейтельнинг совет ҳарбий асирларига тамға босиш тўғрисидаги буйруғи ҳақида индамай ўтаоламанми?

Кейтельнинг 1942 йил 16 декабрьда чиқарилган буйруғини унутиб бўлмайди. Бу буйруқ «Шайкалар блан курашиш» деб аталади. Айбдор Кейтель душманга қарши курашучиларни «шайкалар» деб тушинади. Кейтель аскарлардан шафқатсиз чора кўриш ва шу жумладан хотинлар ва болаларга ҳам қарши ғоят шафқатсиз чора кўришни талаб қилган.

Совет қораловчисининг № СССР-162 деган ҳужжатида Куртнинг сўроқда айтган гаплари келтирилади. Курт совет гражданларини отдим ва куйдирдим, уларнинг уйларига ўт қўйдим, деди. Куртнинг ёлғиз ўзи 1.200 кишини отган. Бунинг учун унга муддатидан илгари обер-ефрейтор унвони берилган ва у шарқ медали блан мукофотланган. У, Кейтельнинг кўрсатмаларига мувофиқ, ҳаракат қилган. «Барбаросса» районида ҳарбий судга бериш тўғрисида Кейтельнинг чиқарган буйруғи бундай кишиларни жазосиз қолдираберган. Курт ва унга ўхшашлар томонидан ўлдирилган кишиларнинг қонлари учун Кейтель айбдордир.

Гитлерчилар Германиясининг солдатлари ва офицерлари Кейтельнинг, шарқий мамлакатлардаги кишилар ҳаётининг асло қадри йўқ, деб берган буйруғини бажаришиб, ўз ёвузликларини қилганлар.

Қораловчи № СССР-51 деган ҳужжатни тақдим этди. Бу ҳужжатда немис қўшинларининг 1941 йил 28 августда атакага борган вақтда хотинлар, болалар ва кексаларни ўз олдиларига солиб ҳайдаб борганликлари ҳақида гапирилади. Колпино қишлоғида эса, фашистлар деҳқонларни кўприк ва блиндажлар ясашга мажбур этиб, кейинчалик уларнинг ҳаммасини отиб ташлаганлар.

Югославияда гаровга олинган кишиларни ёппасига отиш ҳарбий қўмондонлик ва ҳарбий ма'муриятнинг кундалик иши бўлиб қолган.

ОКВ 1940 йил 15 февральда Геринг номига ёзган махфий докладида одамларни гаровга олишни ма'қул деб ҳисоблайди.

Мен сўзимни № СССР-336 деган ҳужжат тўғрисида гапириш блан тамомламоқчи бўламан.

Жаноб судьялар, бу ҳужжат нимадан иборат эканлигини биласиз.

Бу ҳужжатда адмирал Канарис ҳарбий асирлар лагерьларидаги тартибсизликлар ҳақида, совет ҳарбий асирларининг оч яшагани ва кўплаб отилгани ҳаққда Кейтельга ма'лумот беради. Ҳатто уччига чиққан фашист разведкачиси Канарис ҳам жавобгарликдан қўрқиб, уруш олиб боришда ҳамма томонидан танилган қонун ва одатларнинг бениҳоя қўпол суратда бузилганлиги ва ҳаддан ташқари ўзбошимчалик қилинганлигига э'тиборсиз қараб ўтаолмаган.

Кейтельнинг бу доклад устига қўйган резолюцияси ҳам эсингизда бўлса керак:

«Мен бу чораларни ма'қуллайман ва қувватлайман».

Мен шу йил 7 апрельда бўлган сўроқ маҳалида айбдор Кейтельга шундай савол берган эдим:

«Фельдмаршал деб аталган айбдор Кейтель, сиз бу ерда, Трибунал олдида ўзингизни мен солдат деб такрор-такрор айтдингиз. Сиз 1941 йилнинг сентябрь ойида қўйган қонли имзонгиз блан ўзингизга асир тушган минглабча қуролсиз солдатларнинг ўлдирилишини тасдиқладингиз ва шунга рухсат бердингиз. Шу гап тўғрими?».

Кейтель бу фактни э'тироф қилишга мажбур бўлди.

Шундай имзонинг ёлғиз ўзи ҳам фельдмаршал Кейтельнинг чин қиёфасини тамомила фош қилади. Ҳимоячининг уччига чиққан уйдирма далиллари ҳам фашист ҳарбийлари томонидан айбдор Кейтель имзолаган буйруқ ва фармонларни бажариш мақсадида оқизилган қон ва сонсиз-саноқсиз кишиларнинг ўлими учун Кейтель зиммасидан жавобгарликни соқит қилаолмайди.

ИОДЛЬ

Айбдор Альфред Иодль айбдор Кейтельнинг ўринбосари ва Гитлернинг энг яқин ҳарбий маслаҳатчиси сифатида айбдор Кейтель блан бир текис жавобгардир.

Гитлерчилар Германиясининг агрессиячилик планларини тайёрлаш ва амалга ошириш соҳасидаги ҳамма ишлар Кейтель номи блан қандай боғланган бўлса, Иодль номи блан ҳам шундай боғланган.

Гитлерчилар Германиясининг агрессиячилик соҳасида амалга оширган ва эндиликда жуда яхши ма'лум бўлган ишларини яна санаб кўрсатишга зарурат йўқ. Бу агрессиячилик ишларининг ҳарбири айбдор Иодльнинг бевосита иштироки блан ўйлаб чиқарилган ва амалга оширилган.

Мен Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг вакили сифатида шу нарсани яна бир марта та'кидлаб ўтмоқчи бўламан: Гитлерчилар Совет Иттифоқига хиёнаткорона ҳужум қилишдан иборат жиноий планни Фридрих Барбаросса деган пошшо бир фотихнинг номи блан атаган эдилар. Бу планда Гитлер ва Кейтельнинг имзоси блан бир қаторда айбдор Иодльнинг ҳам имзоси бор. Аммо бу, имзодангина иборат эмас.

1940 йилнинг ёз фаслида Иодль рейхенхаллда ўз штабидаги офицерларнинг биринчи кенгашини ўтказди. Бу кенгашда гитлерчилар Германиясининг Совет Иттифоқига ҳужум қилиш эҳтимоли борлиги тўғрисидаги масала муҳокама қилинган.

Худди айбдор Иодльнинг ўзи СССРга ҳужум қилинишидан аввал «Барбаросса» районида пропаганда ишларини олиб бориш тўғрисида»ги ма'лум кўрсатмаларни нашр эттан. Бу «кўрсатмалар»да «ҳозирча Совет Иттифоқини парчалаб юбориш тўғрисида пропаганда олиб бориш керак эмас» деб очиқ айтилади.

Шундай қилиб, айбдор Иодль Германиянинг СССРга ҳужум қилишдан кузатган асл мақсадларини, Совет Иттифоқини парчалаб юборишни кўзда тутган урушнинг талончилик уруши, босқинчилик уруши эканлигини олдиндан билган.

Иодль гитлерчилар Германиясининг сулҳпарвар Чехословакия мамлакатига қарши агрессиячилик ниятларини оқлаш мақсадида Чехословакия чегарасида игвогарлик блан чиқарилган жанжални тайёрлаш ва уюштиришда қатнашган.

Иодль 1938 йилнинг 28 сентябрида «Грюн» плани амалга ошган тақдирда Генлейн корпусидан фойдаланиш тартиби тўғрисидаги буйруқни имзолаган.

Айбдор Иодльнинг Ленинградни, Москвани ва Совет Иттифоқининг бошқа шаҳарларини йўқ қилиш тўғрисидаги буйруқларини ўқиганингда унинг «солдатлик виждони» тўғрисидаги гаплари жуда ҳақоратамиз бўлиб эшитилади.

Худди Иодльнинг ўзи 1941 йилнинг 1 декабрида Гитлер ҳузурида бўлган кенгашда немис қўшинлари совет аскарларини бемалол «осадилар, бошларини пастга қаратиб осадилар, чопиб ташлай оладилар» деб сурбетларча гапирди.

Гитлернинг энг яқин ҳарбий маслаҳатчиси, гитлерчилар Германиясининг қонли агрессиячилик планларини тайёрлаш ва амалга оширишда бевосита қатнашган айбдор Иодль қилган жиноятларига яраша асосий немис ҳарбий жиноятчилари қаторидан жой олади.

ДЕНИЦ ВА РЕДЕР

Менинг шеригим инглиз қораловчиси айбдорлардан Карл Дениц ва Эрих Редернинг айбдор эканлигини шу қадар ишонарли ва асосли қилиб исбот қилдики, гитлерчилар германиясининг ўз адмираллик либосларини ҳаддан ташқари оғир жиноятлар блан булғаб шарманда бўлган ана шу гросс-адмираллари тўғрисида алоҳида тўхталиб ўтиш зарурати йўқ деб ўйлайман.

Совет қораловчиси тергов қилган вақтда Дениц Гитлернинг нима учун уни ўз ўрнига қолдирганлигининг сабабини аниқ билмайман деди. Дениц бу гапларни самимий айтгани йўқ деб ўйлайман, Гитлерчилар «рейхи»нинг кемаси ғарқ бўлаётган чоқда нима учун Деницнинг Гитлер ўринбоши бўлиб қолганлигини (у бунга иқрор бўлмаганда ҳам) тушиниш учун 8 майдаги ва шундан кейинги кунлардаги суд мажлисларининг стенограммасини қараб чиқиш кифоя. Гап ўшандай бир пайтда адмиралнинг керак бўлиб қолганида эмас, балки гап шундаки, иш бошидан кетган Гитлернинг фикрича, гитлерчилар гросс-адмирали Деницгина ғарқ бўлаётган кемани қутқазиб қолиш учун бирор чора кўра олар эди.

Гитлер даврида Дениц герман империяси сувости кучларининг қўмондони эди. Бу урушда герман сувости флотининг қандай роль ўйнаганлигини биламиз. Шу муносабат блан Деницнинг ўзи «бўри подалари тактикаси» деб аталган «тактика»нинг автори бўлганлиги блан фахрланганлигини айтиб ўтиш керак. Совет кишилари Дениц қўл остидаги сувости кемаларининг Болтиқ денгизи ва Қора денгизда тинч кишиларни, хотинлар ва болаларни бошқа жойга кўчирган пароходлар ва госпиталь кемаларини қандай ботирганликларини унитганлари йўқ.

Гитлерчилар давлатининг сўнгги бошлиғи асосий ҳарбий жиноятчиларни Халқаро Ҳарбий Трибунал судига беришга сабаб бўлган ҳамма жиноятлар учун биринчи жавобгарлар қаторида жавоб бериши керак.

Ленинградни йўқ қилиш тўғрисида берилган қабих буйруқ Редер номи блан боғланган.

Редер суд мажлисида ўзини «виждонли аскар» ролини бажарган киши қилиб кўрсатишга уринди. Аммо Редернинг Гитлер ва Кейтель блан бирга Ленинградни «ер юзидан йўқотиш» ва улуғ шаҳарнинг, я'ни номи инсоният маданияти ва тарихини ривожлантириш блан чамбарчас боғланган улуғ шаҳарнинг 3 миллиондан ортиқ аҳолисини йўқ қилиш ниятида бўлганлиги Редерни асосий ҳарбий жиноятчилар қаторига қўяди.

Редер герман фашизмининг агрессиячилик соҳасидаги энг муҳим планларининг ҳаммасини тузишда қатнашган. Шу сабабдан жиноятчи фашистлар фитнасининг ана шу иштирокчиси бошқа шериклари блан бир қаторда жазоланиши керак.

КАЛЬТЕНБРУННЕР

Айбдор Эрнист Кальтенбруннер шундай бир бандаки, Гиммлер уни чех ватанпарварлари томонидан ўлдирилган жаллод Гейдрих ўрнига тайинлашни энг муносиб кўрган.

1943 йилнинг 30 январида Кальтенбруннер хавфсизлик полицияси ва СД бош идорасининг бошлиғи қилиб тайинланган.

Жуда кўп ҳужжатли далиллар, шу жумладан одамларни қамоқ лагерьларига кўплаб юбориш тўғрисида Кальтенбруннернинг имзоси блан берилган буйруқлар, унинг қўл остидаги кишиларнинг, шу жумладан бош разведка идорасининг (АМТ-VI) илгариги бошлиғи Вальтер Шелленберг ҳамда ички разведканинг (АМТ-III ёки СД) бошлиғи Отто Олендорфнинг сўроқда айтган гаплари Кальтенбруннернинг жуда оғир жиноятлар қилганлигини тамомила фош этди.

1946 йил 12 апрельдаги суд мажлисида Кальтенбруннер сўроқ қилинган маҳалда Маутхаузен лагерида ётган маҳбус Иоган Кандутернинг терговда айтган гаплари ўқиб берилди. Кандутер ўз жавобларида Кальтенбруннернинг лагерьга келган чоқларида ўз вақтини қандай ўтказганлигини сўзлаб беради:

«Кальтенбруннер вақти чоғлик блан газ камерасига кириб келди; Шундан кейин баракдаги одамларни қатл этишга олиб келдилар. Бу жойда қатл этишнинг уч хил шакли, я'ни осиш, гарданига отиш ва газ блан захарлаш усуллари кўрсатилди».

Мен қўлимизда бўлган жуда кўп ҳужжатлар устида тўхталиб турмайман, бу ҳужжатлар судда етарли даражада кўрсатилди. Аммо Кальтенбруннер устига қўйилган айблардан бири тўғрисида гапириб ўтишни зарур деб ҳисоблайман.

Гейдрих ўлдирилганидан кейин Кальтенбруннер РСХА нинг бошқа муассасалари блан бирга бешта «эйнзатцгрупп»ни қабул қилиб олган. Совет Иттифоқининг гражданлари герман фашизмининг Кальтенбруннер раҳбарлик қилган ана шу ёвуз ташкилотларини эсдан чиқарганлари йўқ.

«Эйнзатцгруппа А» Ленинград остонасигача етиб келди. Бу группа Каунас ёнида «ўлим форти № 9»ни, Понарахда одамларни кўплаб ўлдириш махфий пунктини ташкил этган, Рига ёнидаги Саласпилск ва Бикернек ўрмонида одамларни отган, Ленинград атрофидаги шаҳарчалардан бирида — Пушкинодаги боғларда бирқанча дор қурган.

«Эйнзатцгруппа Б» Змоленск ёнида тўхтатган.

Бу группа Белоруссия деҳқонларини тириклайин куйдирган. Пинскда одамларни ваҳшиёна суратда отган, минглабча хотинларни ва болаларни Мозирь ботқоқларига ғарқ қилган, Минскда одамларни ажалхоналарда захарлаб ўлдирган. Смоленскнинг Верхний Садков районида яҳудийлар маҳалласини йўқ қилган.

«Эйнзатцгруппа С» Киевда иш кўрган. Бу группа Киев атрофидаги Бабье Ярда немислар томонидан уюштирилган мислсиз қирғинни амалга оширган. Бу ерда бир кун ичида совет кишиларидан юз минг киши ўлдирилган.

Совет Иттифоқининг вақтинча босиб олинган областьларидан жанубий областьлар «Эйнзацгруппа Д»нинг жабр-зулми остида қолган. Бу группа Ставрополь ўлкасида ва Краснодарда совет кишиларини «ажалхоналар»да захарлаб, биринчи марта «ажалхоналар»ни синаб кўрган.

Кальтенбруннернинг тақдирини ҳал этиш пайтида, Ставрополь ёнида «ажалхоналар»да захарлаб ўлдирилган, Киев ёнида ва Рига атрофида тириклайин кўмилган кишиларни, Белоруссиянинг ёндирилган қишлоқларида тириклайин куйдирилган кишиларни асло унутиб бўлмайди.

Кальтенбруннернинг ифлос виждони ана шу гуноҳсиз кишиларнинг ўлимига сабаб бўлди.

Жаллоднинг ўриндоши ва ўзи жаллод бўлган Кальтенбруннер гитлерчилар тўдасининг жиноятдан иборат умумий планида энг разил ишларни бажарган.

(ДАВОМИ УЧИНЧИ БЕТДА)

*) Боши «Қизил Ўзбекистон»нинг шу йил 2-нчи август сонида босилган.

НЮРНБЕРГДА АСОСИЙ НЕМИС ҲАРБИЙ ЖИНОЯТЧИЛАРИ УСТИДАН СУД

СССР Бош қораловчиси ўртоқ Р. А. РУДЕНКОнинг охирги сўзи

(БОШИ ИККИНЧИ БЕТДА)

РОЗЕНБЕРГ

Айблор Розенбергнинг айбини ва жавобгарлигини исбот қилишга киришаман.

Розенберг ўзининг ролини ва тутган ўрнини камситиб кўрсатишга қанча уринса, тарихий фактларни ва воқиаларни чалғитиб кўрсатишга қанчалик тиришса ҳам, у гитлерчилар партиясининг расмий назариячиси бўлганлигини, бундан чорак аср илгариёқ гитлерчи фашистлар давлатининг «назарий» асосларини тузиб берганлигини ва шу давр мобайнида миллион-миллион немисларнинг ахлоқини бузганлигини, гитлерчиларнинг ҳозир шу судда кўрилаётган ва тарихда мисли кўрилмаган мудҳиш жиноятларини «ғоявий» жиҳатдан тайёрлаганлигини инкор қила олмайди.

Судда Розенбергга: «Сиз Фюрернинг энг яқин сафдоши эдингизми?» деб савол берилганда, у бақириб, «йўқ, бу нотўғри, мен ҳеч қачон фюрернинг сафдоши бўлган эмасман», деб жавоб қайтарди. Лекин Розенберг ўзининг «Фюреридан» воз кечишга қанчалик уринмасин, у «Гитлернинг энг кекса ва энг садоқатли жанговар ўртоқларидан бири» деган ла'нати тамғани ювиб ташлаёлмайди. Розенберг даставвал биргалашиб, кейинчалик Гитлернинг раҳбарлиги остида, 25 йил мобайнида бутун дун'ё устидан ҳукмронлик қилиш тўғрисидаги аҳмақона планларни тузди ва бу планларни амалга оширишга ёрдам берди, бу жиноий планларни ёқлаш учун одамзодга қарши йиртқичлик ирқ назариясини ўйлаб чиқарди.

Розенберг ўз мақсадлари учун фан сарқитларидан фойдаланди ва Карл Люэгер блан Пауль Лагарл, граф Гобино блан Лапуж, Освальд Шпенглер блан Артур Меллер та'лимотидан ба'зи нарсаларни олди. Лекин бу ҳол Розенбергнинг жавобгарлиги ва айбдорлиги масаласини ҳал қилишда бирон аҳамиятга эга бўлиши мумкинми?

Бунда энг муҳим нарса шуки, Розенберг ана шу ҳамма «илмий» сарқитларни тўплаб, ирқ назариясини ўта-кетган ирқий таассуб даражасига етказди, гитлерчилар партиясининг а'золарини, немис ёшларини шу руҳда тарбиялади. «Олий ирқ» вакиллари ҳар хил агрессия планлари тузган ва уларни амалга оширган, немис босқинчилар бутун-бутун миллатлар ва халқларни қулликка туширган ва ҳалок қилган, Майданек ва Освенцим, Треблинка ва Халимнода ажал комбинатлари ташкил қилган эканлар, бу жиноятларда Розенбергнинг айби кам эмас.

Бу жиноятларнинг ҳаммасига фашистларнинг «олий», «шимолий герман» ирқи — «ҳукмрон ирқ», қолган ирқлар ва миллатлар эса «паст ирқ» деган ирқ назарияси катта та'сир қилди.

Розенбергнинг ҳимоячиси, «Трибунал кишиларининг масалани эмас, балки жиноятларини кўриши керак», деди. Розенберг масаласида бу далилга қўшилиб бўлмайди. Розенберг фашистларнинг ирқ назариясини, қуруқ ва'з қилибгина қолмасдан, балки уни онгли суратда тарғиб ҳам қилди ва немис халқини шу руҳда тарбиялади. Бу назария Европадаги демократик давлатларнинг ҳаётини тўғридан-тўғри хавф остида қолдирди. Зарарли фикрда бўлган кишиларни яккалаб қўйиш, бу фикрларни тарғиб қилувчиларни эса, суд қилиш керак.

Розенбергнинг жиноий фаолияти агрессияни ғоявий жиҳатдан тайёрлаш ва одамхўрлик назарияларини тарғиб қилиш блангина чекланмайди. Розенберг ҳар томонлама фаолият кўрсатди.

Судда НСДАП ташқи сиёсат бўлимининг фаолияти етарли аниқланди. Бу бўлим гитлерчиларнинг чет элларда ярим расмий суратда иш олиб борган агентларига раҳбарлик қилган. Айблор Розенберг кўп йиллар мобайнида шу бўлимга раҳбарлик қилган. Гитлерчилар Германиясининг ташқи сиёсат соҳасидаги тадбирларида ва агрессив урушларни бошлашда бу ташкилотнинг та'сири жуда кучли бўлган.

Ҳимоячи Нейрат томонидан тақдим этилган ва суд қабул қилган бир ҳужжатда тўппа-тўғри бундай дейилади:

«...Бир вақтларда Берлинда учта ташқи ишлар министрлиги: Розенберг министрлиги, Риббентроп министрлиги ва Вильгельмштрассадаги расмий министрлик бор эди».

Ниҳоят, Розенберг ўзини министрлар махфий кенгашининг а'зоси қилиб тайинлашни сўраб, 1938 йил 6 февральда Гитлерга ёзган хатида гитлерчилар Германиясининг ташқи сиёсатига қандай та'сир қилаётганлигини ва бу соҳадаги «хизматларини» кўрсатади.

Мен Розенбергнинг ҳамма жиноий ишларини таҳлил қилиш зарур деб ҳисобламайман. Мен фақат унинг даставвал «фюрернинг вакили», кейинчалик босиб олинган шарқий территорияларнинг империя министри вазифасида қилган ишларига қисқача тўхталиб ўтмоқчиман. Жиноий фитнанинг қатнашчиси бўлган Розенберг бу соҳада айниқса катта фаолият кўрсатди.

Розенберг, мен СССР блан урушишга қарши эдим, Совет Иттифоқига ҳарбий ҳужум тайёрланаётганлигини ҳарбий идораларга барча буйруқлар берилиб бўлгандан кейингина Гитлердан эшитдим, гитлерчилар Германиясининг ташқи сиёсатига ҳеч қачон айтарлик та'сир қилолмадим, деди. Жаноб судьялар, мен Розенбергнинг бу сўзларини ҳақиқатга тўғри келмайди деб ҳисоблайман.

Ҳаммага ма'лумки, 1921 йилда «Фелькишар беобахтер» газетасининг янги йил сонида гитлерчиларнинг баён қилинган ташқи сиёсати Совет Россиясига қарши салиб уруши очиш тўғрисидаги герман плани блан бошланади. Бу сиёсатнинг автори—Альфред Розенбергдир. Розенберг Гитлер блан биргалашиб, Людендорф ва Рехбергнинг кўрсатмасига мувофиқ, яҳудийларга, большевикларга ва Британияга қарши қаратилган Европа қит'асини тузишдан иборат ташқи сиёсатни тарғиб қилди.

Розенбергнинг Польша йўлагини Украина блан «алмаштириш» тўғрисидаги планлари, фашистлар ҳокимият тепасига келгандан кейин «дипломатик» мақсадлар блан ба'зи мамлакатларга қилган сафарлари, гитлерчиларнинг ташқи сиёсат программасини амалга ошириш йўлидаги уринишлари матбуотда кенг ёритилган эди.

Тақдим этилган ҳужжатлардан Розенбергнинг 1941 йил апрель ойида, я'ни Германиянинг СССРга бевосита ҳужум қилиши олдидаги даврда қандай зўр бериб ишлаганлиги аниқланади. Розенберг худди ўша вақтда «Шарқий Европа областьларига доир масалаларни ялпи назорот қилиш юзасидан Фюрернинг вакили» этиб тайинланган.

Розенберг шу вазифага тайинланишидан икки ҳафта илгари, 1941 йил 7 апрельда Гитлерга Совет Иттифоқини империя комиссариатларига бўлиш ва босиб олинадиган областьларга фашист раҳбарларни тайинлаш тўғрисида ўз таклифларини топширган. Розенбергнинг таклифларида Белоруссия ва Украина, Минск ва Киев, Ростов ва Тбилиси, Ленинград ва Москва кўрсатилган. Розенберг Москванинг рейхскомиссари қилиб машҳур Эрих Кохни тайинлашни тавсия этади.

Биз Розенбергнинг шарқий областьлардаги иқтисодий бойликлардан фойдаланиш масалалари тўғрисида Браухич ва Редер блан суҳбат қилганлигини, Функ, генерал Томас, статс-секретарь Бакке ва бошқалар блан маслаҳатлашганлигини, Риббентроп, СА штаб бошлиғи, герман контрразведка раҳбари адмирал Канарис блан музокаралар олиб борганлигини эшитдик. Розенберг СССРга ҳужум бошлашдан бир ярим ой илгариёқ босиб олинадиган шарқий областьлардаги барча рейхскомиссарлар учун қўлланма тузган, бу қўлланмада босиб олинадиган ерларни «Россия рейхскомиссариати», «Кавказ рейхскомиссариати» деб кўрсатган, Белоруссия республикасини «Остланд рейхскомиссариати»га қўшган.

Розенберг судда, мен СССРга қарши босқинчи таланчилик уруши бошлаш фикрига қўшилмадим, шарқда босиб олинган ерларнинг министри сифатида бу областьлардаги аҳолига ҳайри-саховат кўрсатдим деб ишонтиришга уринди. Ҳолбуки, Болтиқ бўйи ва Белоруссиядаги рейхскомиссар учун ёзилган қўлланмада Розенберг ўз мақсадини қуйидагича ифода қилади:

«...Германия протектората тузилади, кейинчалик ирқий жиҳатдан мувофиқ бўлган унсурларни германлаштириш йўли блан бу облатсьлар буюк герман империяси составига киритиладди, бу вилоятларга герман ирқидан бўлган кишилар кўчириб келтирилади ва нома'қул бўлган унсурлар йўқ қилиб ташланади».

Розенбергнинг босиб олинган шарқий областьларда граждан идораларининг вазифалари тўғрисида ёзган бошқа бир буйруғида қуйидагилар айтилади:

«Биринчи вазифа... империя манфаатларини та'минлашдан иборатдир. Гаага шартномасининг қуруқликда уруш олиб бориш тўғрисидаги қоидаларни кучини йўқотди, чунки СССРни тугатилган деб ҳисоблаш керак... Шу сабабдан, герман ма'мурияти зарур ва мумкин деб топган бошқа ҳамма тадбирларни ҳам қўлланиш лозим».

Розенберг шошилиб СССРни тугатилган деб э'лон қилади. У ўзининг бу сўзлари блан яширин сирларини айтиб қўяди. Бу ҳужжат немис-фашист босқинчилар томонидан СССРнинг босиб олинган ерларида қилинган мудҳиш жиноятлар учун айбдорнинг жавобгарлигини айрим амалдорлар ва полициячилар, Кох ва Гиммлер бўйнига ағдариш йўлидаги уринишини тамомила чипакка чиқарди.

Розенберг Гаага шартномасининг моддаларини поймол қилишга ва «қулай» бўлган ҳамма чораларни кўришга руҳсат беради. Кох Розенбергнинг ана шу буйруғига асосланиб, ўзига «ма'қул» бўлгани учун «Куман» районидаги бутун аҳолини йўқ қилиб юборишни мумкин деб топади.

Розенберг бу ерда Кох блан келиша олмаганлиги, ўзининг инсонпарвар сиёсат қўллаганлиги ва ҳатто қишлоқ хўжалик машиналари келтирганлиги ҳақида гапирди.

Агар Розенберг ба'зан Кохнинг ҳаракатларига қарши э'тироз билдирган экан, у буни барвақт ошкор бўлишидан хавфсираганидан, Кохнинг украин халқини мисли кўрилмаган даражада таҳқир этганлиги қаршилик кўрсатиш ҳаракатини кучайтириб юборади деб қўрққанлигидан қилган. Розенбергга инсонпарварлик эмас, балки қўрқоқлик раҳнамо бўлган. Розенбергнинг олиб борган ҳақиқий сиёсати ҳозир жаҳон афкор оммасига ма'лум ва Трибуналнинг ишларига илова қилинган кўп ҳужжатларда баён этилгандир.

Розенберг 1942 йил 16 мартда «фюрер учун ёзилган расмий мактубида» СССРнинг босиб олинган ерларида, даставвал Украинада Германия сиёсати қандай мақсадларни кўзда тутиши лозимлигини баён қилади. Бу мақсадлар қуйидагилардан иборат: «... фойдали қазилмаларни ишга солинади, ма'лум областьларда немис қишлоқлари ташкил қилинади, аҳолининг ақлий ўсишига ҳеч қандай йўл қўйилмасдан, ундан ишчи кучи сифатида фойдаланилади».

Розенберг Кавказни қайтадан тузиш тўғрисидаги докладида бундай деб ёзади:

«Шарқ масаласи Болтиқ бўйида яшовчи халқлар ўртасида немис маданиятини ўрнатиш ва Германиянинг кенг ўйланган ҳарбий чораларини тайёрлаш асосида ҳал қилинади. Украинанинг вазифаси Германияни ва Европани озиқ-овқат маҳсулотлари блан, қит'ани эса, хомаш'ё блан та'минлашдан иборат. Кавказнинг вазифаси, даставвал, сиёсий вазифа бўлиб, бу Германия раҳбарлик қилаётган Европа қит'асини Кавказ тоғлари орқали Яқин Шарқ томонига кенгайтиришдан иборатдир».

Мен, ниҳоят, Розенбергнинг СССР га қарашли босиб олинган ерлардаги сиёсат масаласи юзасидан герман меҳнат фронти мажлисида айтган қуйидаги сўзларини эслатиб ўтмоқчиман:

«Афтидан, агар бу халқларни ўзимизга бўйсундирмоқчи бўлсак, бунинг учун энг мувофиқ идора усули зулм ва истибдод усулидир».

Ҳимоячи, Розенберг ва унинг «айнзатпштаби» маданий бойликларни талаш блан эмас, балки уларни қўриқлаш блан шуғулланди, деб да'во қилди. Бу ҳақиқатга асло тўғри келмайди. Судда ўқиб эшиттирилган жуда кўп ҳужжатлардан аниқланишича, Розенберг 1941 йил апрель ойида, я'ни СССРга ҳужум қилишдан икки ой бурунроқ, Совет Иттифоқининг маданий бойликларини ташиб олиб кетиш учун махсус командалар тайёрлаган, штаблар ташкил қилган ва планлар тузган.

Розенберг 1941 йил 16 ноябрьда Гитлерга ёзган хатида бундай дейди:

«Ҳозир менинг аппаратимдаги оператив штабга Ғарбда бажарилган ишларни босиб олинган шарқий областьларда ҳам ўтказиш тўғрисида кўрсатма бердим.

...Шу йўсунда рўй берган умумий манзарани назарга олганда, буюк герман империясининг барча адолатли тилак ва талабларини қондириш мумкин бўлади. Шу асосда мен сизнинг махсус планларингизга биноан Линц музейи ва бошқа музейлар учун фойдаланиладиган барча сан'ат асарларидан ҳам худди шу мақсадларда фойдаланилишини та'минлашни ўз зиммамга олар эдим».

Розенберг 1944 йил 17 октябрьда Ламмерсга, ташкилотларим томонидан «ҳисобга олинган» мол-мулкларни ташиб келтириш учун 1.418.000 темир йўл вагони керак бўлди, бундан ташқари 427.000 тонна ўлжа сув йўли блан ташиб келтирилди, деб ёзади. Розенберг шу хатида яна босиб олинган бойликлардан Германияга 9.000 вагон қишлоқ хўжалик машиналари ва бошқа машиналар жўнатилди деб ёзади. Ана шунга қарамай Розенберг Украинага гўё қандайдир машиналар келтирилганлиги ҳақида гапиришга жур'ат этади.

Ниҳоят Розенбергнинг «олижаноб антисемитизм» деб аталган кулгили назарияси тўғрисида бирнеча сўз. «Олижаноб антисемитизм» борлиги тўғрисида Розенбергнинг ҳимоячиси блан ҳам, Розенбергнинг ўзи блан ҳам баҳслашиб ўлтириш беҳудадир. Мен Трибунал олдида берган баёнотимда ҳимоячи ўз нутқида яҳудийларга қарши фашистлар фикрини тарғиб қилаётганлигини кўрсатиб ўтган эдим. Ҳозир эса, судга Розенберг ёзган икки ҳужжатнинг мазмунини эслатиб ўтмоқчиман.

Розенберг 1941 йил 29 апрельда ёзган буйруғида бундай дейди:

«Яҳудийлар масаласини мувақҳат тадбирлар кўриш йўли блан ялпи ҳал қилиш керак. Яҳудийларни қул сифатида ишлатиш, улар учун махсус маҳаллалар тузиш ва бошқалар шу тадбирлар жумласидандир».

Шарқда босиб олинган областьларнинг министри бўлмиш Розенберг 1942 йил ноябрь ойида герман ишчи фронтининг мажлисида сўзлаган нутқида бу тўғридаги фикрини сурбетлик блан янада очиқроқ айтади.

«Биз, — дейди Розенберг, яҳудийларни бошқа давлат ерига кўчириш ва бирон жойда яҳудийлар учун катта маҳалла ташкил қилиш блангина қаноатланмаслигимиз керак, йўқ, бизнинг мақсадимиз аввалгича ўзгармай қолиши лозим. Европа қит'асида бундан буён яҳудийлар қолмаган тақдирдагина, Европа ва Германияда яҳудийлар масаласи бартараф қилинган бўлади».

Болтиқ бўйи республикаларининг шаҳарларида, Украина ва Белоруссияда яҳудийларни қириш юзасидан «котбус» плани асосида олиб борилган ҳамма операциялар Розенбергнинг йўл-йўриқлари асосида ва унинг розилиги блан ўтказилган.

Розенберг 1937 йилда герман миллий мукофотини олди. Шу муносабат блан фашистлар матбуоти Розенберг тўғрисида бундай деб ёзган эди:

«Альфред Розенберг ўз китоблари блан национал-социализмнинг илмий ва ма'навий асосларини вужудга келтиришга, унинг фалсафасини кучайтириш ва мустаҳкамлашга катта ёрдам берди.

Национал-социалистик давлатнинг фалсафий асосларига бу кишининг нақадар чуқур та'сир қилганлигини фақат келгуси эвлодгина тўла тақдирлай олади».

Эндиликда Розенбергнинг ишига келгусида эмас, балки ҳозирнинг ўзидаёқ баҳо бериш мумкин бўлиб қолди. Мен, Трибунал Розенбергнинг «национал-социалистлар давлати фалсафий асосларига» қилган та'сиригагина эмас, балки унинг гитлерчилар томонидан тинчликка ва инсониятга қарши қилинган ҳамма жиноятлардаги актив ролига ҳам тегишли баҳо берур, деб ишонаман.

ФРАНК

Касбн юрист бўлган айблор Ганс Франк немислар учун «эски немис» ҳуқуқининг афзаллиги, «олий ирқ» учун «адолат принциплари» ва «олий ирқнинг» халқлар ва давлатларни махв қилиш ҳуқуқи тўғрисида гапиришни яхши кўрадиган киши.

Гитлер асоратга олинган Польшанинг тақдирини узоқ вақтдан буён немисларнинг ҳуқуқ илмини бузиб келган ана шу кишига 1939 йилда топшириб қўйди.

Франк кўп асрлик тарих ва ўзига хос юксак маданиятга эга бўлган мамлакатда халқларни асоратга солиш ва қириб ташлаш программасини амалга ошириш учун Польшага келди. Гитлерчилар поляк халқини абадий бўйсундирилган халқ деб ҳисоб қилардилар.

Мен судга Франкнинг Польшага келган дастлабки ойларида айтган ба'зи сўзларини эслатиб ўтмоқчиман. Франкнинг бу сўзлари унинг «кундалик дафтари»дан олинган. Бу ҳужжатнинг далил сифатида қандай кучга эга эканлиги тўғрисида ҳимоячи блан баҳслашиб ўлтиришнинг ҳожати бўлмаса керак.

Франкнинг ўзи терговчига, «бу ҳужжат тарихий аҳамиятга эга», деган. «Кундалик дафтарда ёзилган сўзларнинг ҳаммаси ростми» деган саволга Франк: «бу сўзлар менга ма'лум бўлган ма'лумотларга тамомила мувофиқдир», деб жавоб қайтарган.

Франк 1940 йилнинг 19 январида бўлим раҳбарларининг кенгашида сурбетлик блан ошкора қуйидаги сўзларни айтган эди:

«Мен қўлга киритилган шарқий областьларни идора қилишни 1939 йил 15 сентябрьда ўз зиммамга олиш тўғрисида топшириқ олдим ва бу областьни уруш майдони ва ўлжа қилиб олинган мамлакат сифатида раҳмсизлик блан талаш, уни иқтисодий, социал, маданий ва сиёсий жиҳатдан хонавайрон қилиш тўғрисида фавқулодда буйруқ олдим»

1939 йилнинг 31 октябрида Франк генерал-губернаторликдаги раҳбар ходимларнинг кенгашида Геббельс ҳузурида бундай деган эди: «Ҳукмрон халқ бўлмиш герман халқи блан поляклар ўртасидаги фарқни равшан англаб олиш керак».

Франк ўша пайтда поляк маданиятини ҳам тилга олди. Франк бу ерда унинг ҳимоячиси Зайдль айтиб ўтганидек, поляк маданияти тўғрисида кўп ғам еган. У бундай деган: «Полякларга шундай ма'лумот олиш имкониятини яратиб бериш кераки, бу имконият поляк халқининг тақдири умидсиз эканлигини исбот этиб берсин. Шу сабабли, бу ерда сўз ёмон фильмлар устида ёки немисларнинг улуғворлиги ва қудратини намойиш қилиб кўрсатучи фильмлар тўғрисида бориши мумкин».

Гаровга олинганларни отиш тўғрисидаги буйруқ Франкнинг дастлабки фармойишларидан бири бўлди. Сўнгра бундай буйруқлар юзлаб ва минглаб чиқарилди. 1943 йилнинг 2 октябрида «қарор» чиқарилгандан сўнгтина буйруқлар нашр қилинишига барҳам берилди.

1939 йилнинг 10 ноябрида Франкка Польша мустақиллиги куни яқинлашаётганлиги ва ба'зи уйларга полякларнинг миллий байрамини эслатадиган плакатлар ёпиштириб қўйилганлиги ҳақида ма'лумот берилади. Шундан кейин Франк «кундалик дафтари»га қуйидаги сўзларни ёзади:

«Генерал-губернатор жаноблари бундай плакатлар осилиб турган ҳарбир уйда биттадан эркакни отиш тўғрисида буйруқ берди. «Поляклар ҳуқуқ беради́ган давлат тузмоқчи эмаслигимизни улар сезмоқлари керак».

Биз бу ерда Франкнинг «генерал-губернаторлик» бўлимлари раҳбарларининг кенгашида сўзлаган нутқидан қисқа бир парча келтирдик. Бу парча гитлерчи «юрист»нинг дабдабали нутқларидан олиниб, бу ерда ўқиб берилган узундан-узоқ парчаларга қараганда анча аниқроқ та'рифлаб беради.

Франк Польшада хилма-хил жиноий фаолият кўрсатган. Шу сабабдан, Франкнинг айбини исбот қиладиган жуда кўп ҳужжатларнинг ҳаммасини суд олдида қисқа бир нутқда сўзлаб бериш мумкин эмас. Шу залда судда ўқиб берилган бу ҳужжатлар судьяларнинг хотирида қолган бўлса керак.

Лекин Франкнинг Польшада қилган жиноятларидан энг муҳимини кўрсатиш лозим. Франкнинг энг катта жинояти миллионлаб кишиларни ўлдиришидир.

Франк Польшани талаган албатта, у тўрт йиллик планни бажариш юзасидан Герингнинг вакили эди. Шу сабабдан у эгаллаган мансаби жиҳатидан ҳам мамлакатни талаган. У икки миллиондан кўпроқ полякни Германияга каторга ишларига юборган. Ҳимоячи Франкни, «у ишчиларни зўрлик усули блан танлашга қарши эди», деб кўрсатишга уринди. Ҳимоячи айбдор Франкнинг кундалик дафтарини ўзидан бошқа ҳеч ким ўқимаган деб ўйласа керак. Лекин Франк бўлим раҳбарларининг 1940 йил 12 апрельда бўлган мажлисининг протоколи, гаулейтер Заукель блан 1942 йил 18 августда қилган суҳбатининг мазмуни, Бюлер, Крюгер ва бошқалар блан 1940 йил 21 апрельда бўлган кенгашнинг стенограммасидек ҳужжатларни асло яшира олмайди.

Франк одамларни ўлимга дучор қилмасдан бурун «рейх» манфаатлари йўлида батамом тинкасини қуритгунга қадар ишлатиш учун каторгага юборган. Польшада немислар вақтинча ҳукмронлик қилган даврда Ганс Франк томонидан бу мамлакатда ўрнатилган тартиб-миллион-миллион кишиларни ҳар хил жиноий йўллар блан ўлдиришдан иборат эди.

Катин ўрмонида 11 минг асир поляк офицерини ўлдирган немис-фашист қотиллар бу жиноий ҳаракатда Франкнинг Польшада ўрнатилган тартибидан намуна олганликларини айтдилар. Бу тасодифий эмас. Суд буни яқинда шу залда гувоҳлик берган Смоленск бургомистрининг ўринбосари профессор Базилевскийнинг сўзларидан аниқ тушиниб олган бўлса керак.

Мен бу ерда Франкнинг урушдан кейин Польша аҳолисига нисбатан қандай сиёсат қўлламоқчи бўлганлигини эслатиб ўтишни айниқса муҳим деб ҳисоблайман. Франк бу тўғрида бундай деди:

«Мен шунга кўп э'тибор бераманки, сулҳ тузилган тақдирда поляклар блан бўлган муомалада ҳеч нарса ўзгармайди. Бу сулҳдан кейин биз улуғ ҳукмрон давлат сифатида ўзимизнинг умумий сиёсий йўлимизни ҳозиргача бўлгандан кўра ҳам қаттиқроқ амалга оширамиз. Бу сулҳдан кейин биз немисларни кўчириб келтиришни янада кенгроқ миқ'ёсда ўтказамиз, лекин принцип жиҳатидан ҳеч нарса ўзгармайди».

Бу сўзлар 1940 йилда, я'ни Франк «АВ» деб аталган усул блан поляк интеллигенциясини кўплаб ўлдиришга киришмоқчи бўлган вақтда айтилган эди.

Қишлоқ хўжалик раҳбарларининг 1944 йилда Закапанда бўлган кенгашида Франк бундай деган эди:

«Агар биз урушдан ютиб чиқадиган бўлсак, бу ҳолда, менинг фикримча, поляклар ва украинларни ҳамда генерал-губернаторликда яшаган ҳамма кишиларни қийма-қийма қилишимиз мумкин. Фақат уруш вақтида уларни итоатда тута олсак, бас. Кейин нима бўлса бўлар!».

Лекин поляк ва украинларни қийма-қийма қилмоқчи бўлган Франк 1944 йилда ўзининг сиёсатига «башарти урушда ютиб чиқадиган бўлсак», деган бебурд ифодани қўшишга мажбур бўлди. Франк бу даврда ўз нутқларида 1943 йил 2 августдагидек кескин гапиролмас эди. 1943 йил 2 августда Франк Краков саройининг қирол залида НСДАП нотиқлари қабул қилинган вақтда, Польшада ўлдирилган яҳудийларнинг тақдири тўғрисида бундай деган эди:

«Биз ишга киришган вақтда бу ерда уч ярим миллион яҳудий бор эди, ҳозир улардан фақат бирнеча ишчи қолди. Қолганлари ҳақида эса, биз қачон бўлса ҳам бир вақт «кўчиб кетдилар, деяжакмиз».

Франк ўзи ҳам, унинг ҳимоячиси ҳам, генерал-губернаторликнинг қамоқ лагерьларида нималар бўлаётганлигини айблор билмаган, деб да'во қилишга уриндилар. Броқ Франкнинг Гитлерга ёзган «махфий рапортидан» Франкнинг қамоқ лагерьларида бўлаётган аҳволдан жуда яхши хабардор эканлиги кўриниб турибди, ҳимоячи бу «махфий рапортдан» Франкни ҳимоя қилиш учун фойдаланмоқчи бўлиб уринган эди. Бу ҳужжатда шундай дейилади:

«Поляк интеллигенциясининг кўп қисми Катин воқиаси тўғрисидаги хабарларга учмайди ва немисларнинг Освенцимда худди шундай ёвузликлар қилаётганлигини кўрсатади»

Сўнгра Франк Катин тўғрисида немислар тарқатган игвогар хабарларга поляк ишчиларининг қандай қараганлигини та'рифлаб, қуйидаги ниҳоятда қизиқ жумлани ёзади:

«Поляклар конвейер усули блан кўплаб ўлдирилган Освенцим ва Майданек қамоқ лагерьлари борку-ахир». Сўнгра бундай дейди:

«Бугун, афсуски, фақат поляк интиллигенциясигина эмас, балки бутун поляк жамоатчилиги Катин воқиасини Герман қамоқ лагерьларида одамларнинг кўплаб ўлдирилиши ва районларда жазо чоралари ўтказган вақтда эркаклар, хотин-қизлар ва ҳатто болалар ҳамда кексаларнинг отиб ташланиши блан таққослайди».

Гитлерга «махфий рапорт» ёзгандан кейин Франк ўз йўлини асло ўзгартмади. Аксинча, Франк ўзининг 1943 йил 2 октябрьдаги қарорини чиқарди. Айблор ўзи ҳимоячи сўроқ қилган вақтда бу қарорни «мудҳиш» қарор деб атади. Бу «қарор» жорий қилинганидан кейин неча-неча минглаб бегуноҳ кишилар қурбон бўлди. Ўлдирилган кишиларнинг сони тобора оша борди, ниҳоят Варшавада бир йўла отиб ўлдирилучиларнинг сони 200 кишига етди.

Польшадаги ҳамма шаҳарларнинг кўчаларида ҳам шундай аҳвол давом этди. Бу шаҳарларда «полиция судлари» деб аталган судлар одамларни, худди қарорда айтилганича, ҳукм чиқарилгандан кейин дарҳол қатл қилдилар. Ўлимга маҳкум этилган ва турмаларда дармонсизланиб қолган кишилар қатл қилинадиган жойга қоғоздан тайёрланган кийимлар кийдирилган, лабларига мўм ёпиштирилган ёки оғизлари ганч блан тўлдирилган ҳолда келтирилар эди. 1943 йил 16 декабрьда Краковда бўлган ҳукумат мажлисида Франк одамларни қатл қилишнинг «яхши натижалар» берганлигини қониқиш блан та'кидлади. Шу блан бирга бу мажлисда иккинчи бир масала ҳам кўрилган. Бу кенгашнинг протоколида қуйидагилар ёзилган:

«Қатл қилиш учун алоҳида жойлар ташкил қилиш мумкин эмасми деган масалани ҳам муҳокама қилиш керак, чунки яқиндаги қатл қилинадиган жойларга поляк аҳолисининг тўпланаётганлиги, қонга буланган тупроқни идишларга солиб черкавларга олиб кетаётганлиги аниқланди».

Ҳимоячи бу ерда Франкнинг полиция блан ёра чиқиша олмаганлиги, Франкнинг полиция ҳаракатларидан гўё норози бўлганлиги ҳақида гапирмоқчи бўлди. Бу қандай келишмовчиликлар? Қани, буларни текшириб кўрайлик.

Польшада ўтказилган биринчи «зондер-акция», чунончи бирнеча минг поляк интеллигенциясини қиришдан иборат «АВ» операцияси полиция ташаббуси блан эмас, балки Франкнинг ташаббуси блан ўтказилган. Гитлернинг 1942 йил 2 майда чиқарган декретига мувофиқ, полиция раҳбари генерал-губернаторга бўйсундирилган. Франк блан полиция бошлиғи Крюгер ўртасида ҳақиқатан ҳам ба'зи келишмовчиликлар бошлангач, Крюгер полиция бошлиғи вазифасидан кетишга мажбур бўлган, Франк эса Польша генерал-губернатори бўлиб қолган. Энди Крюгер ўрнига келган обергруппенфюрер Коппега келсак, Франк 1943 йил 16 декабрьда Коппега гаровга олинган кишиларни отганлиги учун ташаккур, «самарали хизмати учун миннатдорчилик» изҳор қилган ва «генерал-губернаторликда полиция тепасида энг йирик мутахассис турганлигини» қаноат ҳосил қилиб кўрсатиб ўтган. Аҳвол шундай экан, ҳимоячи Зайдельнинг бу ерда Франкнинг полиция блан бўлган қандай келишмовчиликлари ҳақида гапирганлигини тушиниб бўлмайди.

Ҳимоячи ҳатто Франкни «ўзига хос содда антисемит» деб та'рифлашга уринди. Франк гарчи яҳудий халқига ёмон қараган бўлса ҳам, яҳудийларни ўлдиришни уюштирмаган, ҳатто бошқаларни ҳам бунга ундамаган эмиш. Агар Франкнинг қуйидаги сўзларини эсга олсак, ҳимоячининг бу гапини тушиниб бўлмайди:

«Яҳудийлар қириб ташланишга маҳкум бўлган ирқдир. Биз қаерда бўлмасин бирор яҳудийни ушласак, у албатта ўлдирилади».

Ёки Франкнинг 1942 йил 12 августда бўлган ҳукумат мажлисидаги сўзларини олайлик. Франк бу мажлисда шундай деган:

«Биз 1,2 миллион яҳудийни очдан ўлишга маҳкум қилар эканмиз, бу ўз-ўзидан ма'лумдир, Башарти бу яҳудийлар очликдан ўлмасалар, бу, афтидан, яҳудийларга қарши қаратилган чораларни тезлатиш ва кучайтиришга сабаб бўлса керак, албатта».

(ДАВОМИ БОР)

Париж сулҳ конференциясида

ПАРИЖ, 31 июль (ТАСС махсус мухбиридан). Конференциянинг иш тартибини белгиловчи коммиссиянинг бугунги эрталабки мажлисда Сулҳ конференциясининг иш тартиби ҳақида Ташқи Ишлар Министрлар Кенгаши томонидан конференция қарамоғига тақдим этилган лойиҳа муносабати блан мунозаралар қизиб кетди. Шу нарса кўзга ташланадики, Министрлар Кенгашида иш тартиби муҳокама қилинган вақтда қатнашган давлатларнинг вакиллари (Совет делегацияси бундан мустасно) иш тартиблари ҳақида ўзаро келишилган қоидаларни ҳимоя қилиб чиқмаётирлар ва ана шу давлатларга яқин бўлган ба'зи делегацияларнинг шу қоидалар ҳақидаги танқидларига э'тибор бериб, ўз фикрларини айтмаётирлар, ҳозирча жим туришни ма'қул кўрмоқдалар.

Иш тартибини белгиловчи комиссиянинг бугунги мажлисида муҳокама қилинган асосий масала — конференцияда овоз бериш тартиби тўғрисидаги масаладир. Ма'лумки, Министрлар Кенгаши ма'қуллаган ва конференцияга тақдим этилган иш тартиби қоидаларида иш тартибига доир масалалар овозларнинг оддий кўпчилиги блан ҳал этилиши лозим, бошқа масалалар эса, конференция пленумида ҳам, комиссияларда ҳам овозларнинг учдан икки қисми миқдоридаги кўпчилик овоз блан ҳал этилиши лозим, деган тартиб белгиланади. Иш тартибини белгиловчи комиссияда бугун шу масала теварагида қизғин мунозаралар бўлди.

Мажлис бошида Югославия вакили М. Пьяде мазмунли нутқ сўзлади. У вакиллари Сулҳ конференциясида қатнашаётган давлатларнинг урушдаги иштироки турли даражада бўлганлигини та'кидлади. Бу давлатлардан ба'зилари урушнинг асосий оғирлигини ўз зиммаларига олдилар, ўз территорияларида ва душман территорияларида уруш қилдилар, холбуки уруш ҳаракатлари майдонидан узоқда бўлган бошқа давлатлар урушда узоқдан қатнашдилар, айрим ҳолларда эса, бу қатнашиш ҳатто уруш э'лон қилишдангина иборат бўлди.

Шу муносабат блан Югославия вакили конференцияда 22-нчи мамлакатни, я'ни Албанияни ҳам қатнаштириш зарур деган масалани ўртага қўйди. Албания фашист агрессорларнинг ҳужумига энг олдин дучор бўлган мамлакатларнинг биридир. Албания кучи душманга нисбатан кам бўлгани ҳолда, умумий иш учун қаҳрамонларча курашди. М. Пьяде айтдики, конференция қатнашчилари энг кўп даражада бир фикрда бўлганидагина, Сулҳ конференцияси ўз ишида муваффақият қозонади. Қарорларни овозларнинг учдан икки қисм миқдоридаги кўпчиликнинг қабул қилиши бир фикрда якдил бўлишнинг энг мукаммал ифодаси бўлмаса ҳам, ҳарҳолда бу метод ҳозирги шароитда энг тўғри методдир. Шу блан бирга Югославия делегацияси бундай деди: асосий масалаларни, жумладан эгник тарздаги масалаларни ҳал этган вақтда даставвал манфаатдор иттифоқчи мамлакатнинг розилигини олиш керак. Пьяде иш тартиби тўғрисидаги қоидага тегишли тузатиш киргизишни таклиф қилди.

Голландия вакили овозларнинг учдан икки қисми тўғрисидаги қоидага қарши чиқиб, овозларнинг оддий кўпчилиги принципини қувватлади. Голландия вакилининг нутқи кичик давлатларнинг ҳуқуқлари камситилмоқда деган қуруқ да'волар блан тўлган эди. Министрлар Кенгашининг қарорларига қарши бўлган кишилар кичик давлатларни баҳона қилиб, ҳаракат қилишни ўзлари учун мақбул деб ҳисоблайдилар. Министрлар Кенгашининг бу қарорлари совет делегациясининг таклифига мувофиқ қабул қилинганлиги ма'лум.

Австралия вакили Эватт ҳам худди шундай руҳда гапирди. Эватт ҳарбир масалада вакилларни ўз сўзини бирнеча марта эшитишга мажбур қилади. У овозларнинг учдан икки қисми миқдоридаги кўпчилик тўғрсида белгиланган қоидага қарши чиқиб, шундай овоз бериш тартиби бўлса, конференция умуман ҳечқандай тавсиянома қабул қилаолмайди, дейишдан ҳам қайтмади. Эватт қарорлар қабул қилиш учун овозларнинг бешдан уч қисми кифоя деб ҳисоблансин, деган таклифни киргизди.

Шундан кейин, Совет делегациясининг бошлиғи ўртоқ В. М. Молотов Совет ҳукуматининг бу масаладаги позициясини асослаб гапирди.

Бу ерда, — деди В. М. Молотов, — конференциянинг иш тартиби тўғрисидаги масала муҳокама қилинмоқда. Шу муносабат блан бу соҳада илгари бўлган мисоллар бизни қизиқтирмай қолаолмайди.

Мисол учун Версаль конференциясини олиб кўрайлик. Версаль конференциясида иш тартиби тўғрисидаги масала қай тарзда қўйилган эди? Ҳужжатлардан ма'лумки, Версаль конферциясида конференциянинг иш тартиби тасдиқланиши ўқда турсин, ҳатто конференциянинг муҳокамасига ҳам қўйилмаган эди. Биринчи жаҳон урушидан кейинги конференциянинг иш тартиби шундай эди.

Сан-франциско конференциясида иш тартиби қандай бўлди? Сан-франциско-даги конференцияда қатнашган 51 давлатнинг розилигига мувофиқ, тўрт давлат томонидан Бирлашган миллатлар устави лойиҳаси шаклида мазкур конференцияга тақдим этилган таклифлар овозларнинг учдан икки қисми миқдоридаги кўпчилик тузатишлар қабул қилган тақдирда қайтадан кўриб чиқилиши керак, деган қарор қабул қилинган эди. Бу қоида Сан-франциско конференциясининг бошидан охиригача амалда бўлиб, конференциянинг ишларини тўғри уюштиришга ёрдам берди.

В. М. Молотов сўзида давом этиб қуйидагиларни айтди: Ушбу конференцияда тавсияномалар қабул қилиш учун овозларнинг учдан икки қисми миқдоридаги кўпчилик принципи қабул қилинадиган бўлса, гўё, умуман ҳечқандай тавсиянома қабул қилиб бўлмайди, деган фикр айтилди. Бу гапни фақат пайғамбар ёки фол очиш қўлидан келадиган ёҳуд, ниҳоят, бунинг учун бизга тўла ма'лум бўлмаган алоҳида асослари бор кишилар айтиши мумкин. Ҳарҳолда бундай пайғамбарлик қилиш, фол очиш ёки фараз қилиш учун етарлик асос йўқ. Сан-франциско-даги конференция ўз қарорларини қабул қилган вақтда овозларнинг учдан икки қисми миқдоридаги кўпчилик принципига амал қилган эди. Ахир, Сан-франциско конференциясида кам тавсиянома қабул қилиндими? Тамомила етарли миқдорда тавсиянома қабул қилинган эди. Ташқи Ишлар Министрлари Кенгаши овозларнинг учдан икки қисми миқдоридаги кўпчилик блан қарор қабул қилишни таклиф этган эди. Бу таклиф амалга оширилса, конференциянинг тавсияномалар бермай қолиши хавфи пайдо бўлади деб ўйлашга ҳечқандай асос йўқ.

Австралия вакили Эватт каби овозларнинг учдан икки қисми миқдоридаги кўпчилик принципига эмас, балки овозларнинг бешдан уч қисми миқдоридаги кўпчилик принципига (бу одатдан ташқари бир принцип) амал қилиш керак, деб гапирганларида, тўрт амал, (арифметика) аниқ ҳисоб ва яна қандайдир нарсаларни билганликлари сезилади, бу нарсалар барча вакилларга тўла ма'лум эмас, чунки мазкур ҳисобларнинг автори бу тўғрида тамомила аниқ гапирмади.

«Мен, — деди В. М. Молотов, — иш тартиби тўғрисидаги масала юзасидан Ташқи Ишлар Министрлари Кенгаши тақдим этган таклифларни ҳимоя қиламан. Аммо, Америка Қўшма Штатлари, Буюк Британия, Франция ва Совет Иттифоқи Ташқи Ишлар Министрлари қабул қилган бу қарорни бошқалар ҳам ҳимоя қилурлар, деб ўйлайман».

Сўнгра, В. М. Молотов бундай деди: Совет делегацияси конференцияда ва тузиладиган комиссияларда овоз бериш масаласига жиддий э'тибор қилади ва конференцияда ёки бирор комиссияда муҳим масалалар юзасидан қарор қабул қилиш вақтида салмоқли кўпчилик катта аҳамиятга эга бўлади, деб ҳисоблайди. Муҳим кенгашларда қарорлар қабул қилган пайтда салмоқли кўпчилик оддий кўпчиликка нисбатан унча катта аҳамият ва обрўга эга эмас, деб бирор кишини ишонтириш қийин бўлур эди. Бирор киши, масалан 10 овозга қарши 11 овоз блан қабул қилинган қарор 7 овозга қарши 14 овоз блан қабул қилинган қарорга нисбатан яхшироқ, деб исбот қилишга ҳаракат қилса, жуда ғалати бўлур эди. Масалага объектив равишда қаровчи кишини бунга инонтириш қийин бўлур эди.

Аммо, бу конференцияда муҳим масалаларни қараб чиқиш вақтида қандай нарсалардан ҳавфланиш керак? Масалага ҳуш'ёрлик блан қараш керак ва «овоз бериш найранги» деб аталган усулларнинг олдини олиш керак. Конференциянинг обрўсини ва конференция қабул қиладиган қарорларнинг аҳамиятини сақлаш учун шу ҳақда огоҳлантириб ўтишга тўғри келади. Дарҳақиқат, деди ўртоқ Молотов, ҳарбиримизга ма'лум бўлган мисолни олиб кўрингиз. Биз бешта сулҳ шартномасини муҳокама қиламиз ва аслда бешта Сулҳ конференциясини бир конференцияга қўшиб ўтказамиз. Энди Финляндия тўғрисидаги масалани олиб кўрингиз. Ма'лумки, 21 давлатдан 10 таси Финляндия блан уруш ҳолатида бўлди. 11 давлат эса, Финляндия блан мутлақо уруш ҳолатида бўлмади. Бу ҳолда, Финляндия блан уруш ҳолатида бўлмаган мамлакатлар берадиган 11 овоз кўпчилиги блан Финляндия блан тузиладиган сулҳ шартномаси ҳақида қандайдир тавсияномалар қабул қилинадиган бўлса, бундай қарорни жиддий қарор деб ҳисоблаб бўладими? Аслда, бундай овоз беришдан қандай натижа келиб чиқади? Бу, овоз бериш найрангига ва конференцияни обрўсизлантиришга сабаб бўлади.

Албатта, бу эҳтимоли кам бўлган бир ҳодиса. Аммо, овоз беришда шундай найрангбозликка берилиб кетилса, бундай найранг боши берк кўчага киргизиб қўйиши мумкин. Бу, конференция манфаатларига мувофиқми?

Бошқа бир мисол келтириш мумкин. Биз конференция ишларининг халқаро миқ'ёсдаги афкор оммага қандай та'сир кўрсатишига э'тибор қилмоғимиз керак. Масалан, Париждаги ба'зи обрўли матбуот органлари биз ҳозир муҳокама қилаётган масалаларга, я'ни конференциянинг иш тартиби тўғрисидаги масалаларга қандай қарамоқда?

Социалистларнинг «Попюлер» газетаси бугунги сонида қуйидагиларни босиб чиқарди: «Ма'лумки, тўрт министр иш тартиби тўғрисидаги масалалар юзасидан чиқариладиган қарорлар оддий кўпчилик овоз блан қабул қилинсин ва асосий масалалар юзасидан чиқариладиган қарорлар учдан икки қисм миқдоридаги кўпчилик овоз блан қабул қилинсин, деб таклиф этган эди. Бу кейинги шарт, табиий, инглиз-саксларни ноқулай аҳволга тушириб қўяди, чунки булар ўзларига боғлик бўлган давлатлар блан бирга 12 ёки 13 овозга эга бўлган блокни ташкил этадилар. Агар, барча қарорлар овозларнинг оддий кўпчилиги блан қабул қилинадиган бўлса, у ҳолда Совет Иттифоқи ҳамиша муваффақиятсизликка учраган бўлур эди, деса бўлади».

Иш тартиби тўғрисидаги муҳокамаларимиз Франция афкор оммасига шу тарзда тушинтирилмоқда. Бу, биз муҳокама қилаётган масала ҳақида баён қилинган фикрларнинг биттаси, халос. Конференция қатнашчиси бўлиб, овозлар масаласида тўрт амал блан шуғулланаётган Эватт жанобларининг ҳисобларига қараганда, газетада камроқ аниқлик бўлиши мумкин. «Попюлер» газетасида шу хабарни ёзган кишининг конференция мажлисларида қатнашаётганлиги ма'лум эмас. Аммо, у 12-13 овознинг муайян бир блокни ташкил этганлигини ҳисоблаб чиқарибди. «Попюлер» нинг рақамлар ҳисоби Эваттнинг тўрт амалига жуда мосдир.

Шу блан бирга, конференция кўпчилигини озчиликка олдинданоқ қарама-қарши қўйилади. Эндиликда овозларнинг учдан икки қисми миқдоридаги кўпчиликнинг нима учун Эваттга мақбул бўлмаганлиги ва овозларнинг бешдан уч қисми миқдоридаги кўпчилик (бу кўпчилик 21 овоздан 13 овозни ташкил этди) нима учун унга ма'кул бўлганлиги бизга равшан бўлиб қолади. Бунинг конференция ташқарисида қилинаётган бир найранг эканлигини билиб олиш қийин эмас. Бундан конференцияда овоз олишда муайян бир найранг ишлатиш йўли блан фойдаланиб қолмоқчи бўладилар. Бу найранглар конференциянинг манфаатларига муносиб эмас ва конференциянинг обрўсини сақлашга ёрдам бермайди, балки вакилларнинг иттифоқ бўлаётган группасининг манфаатларига мос келади. Конференция овоз беришдаги ана шу найрангларга қўшилмаслиги керак.

Конференция бошқа бир нарсадан манфаатдордир. У, 21 давлат вакили бўлган делегацияларнинг овоз беришдаги найранглар учун бирор томонга қурол бўлиб қолмослигидан, конференциянинг ўз фикрини э'тиборли суратда ифода қиладиган тавсияномаларни тайёрлашидан манфаатдордир. Биз бу конференцияда 12 ёки 13 овозни бошқа овозларга қарши қўйишни рад этишимиз ва овоз беришдаги найрангларга йўл қўймаслигимиз керак, чунки бундай комбинациялар конференцияга вакил юборган халқларнинг иродасини ифода қилаолмайди. Биз шундай ҳаракат қилмоғимиз кераккн, конференциянинг обрўси тушмасин ва халқларнинг мустаҳкам тинчликни барпо қилиш ва иттифоқчи давлатларнинг мақсадларига мувофиқ келадиган ҳамда жаҳон афкор оммаси қувватлайдиган шартномаларни тузишга ёрдам бериш йўлидаги истаги амалга ошсин. Шу сабабдан, иш тартиби тўғрисидаги масала юзасидан Ташқи Ишлар Министрлари Кенгашининг яхши ўйлаб, жиддий фикр юргизиб чиқарган қарорлари асос сифатида қабул қилиниши мумкин эди, деб ўйлайман. Бу қарорлар конференциянинг ҳамма ишларини яхши уюштиришга хизмат қилган бўлур эди. Биз овоз беришдаги ҳарқандай найрангларга ҳотима беришимиз керак ва шундай ҳаракат қилишимиз керакки, қарорларимиз якдиллик блан қабул қилинсин, бу қарорлар етарлик даражада обрўли бўлсин ҳамда сулҳ шартномаларини узил-кесил тузишга яхши та'сир кўрсатсин.

Шундан кейин, Греция вакили гапириб, Голландия вакилининг баёнотига қўшилди. Мажлис Югославия вакилининг қисқача сўзи блан тамом бўлди. Югославия вакили конференциянинг иш тартиби тўғрисида Ташқи Ишлар Министрлари Кенгаши томонидан тайёрланган қоидаларни қувватлади.

Сулҳ конференциясида муҳокама қилинадиган сулҳ шартномаларининг лойиҳалари

Ташқи Ишлар Министрлари Кенгаши ишлабчиққан ва ҳозир Парижда давом этаётган Сулҳ конференцияси муҳокамасига қўйилган сулҳ шартномаларининг мазмуни марказий матбуотда э'лон қилинди. Бу сулҳ шартномаларининг лойиҳалари Германиянинг Европадаги собиқ иттифоқчилари бўлмиш Италия, Румония, Венгрия, Булғория ва Финляндия учун тузилгандир. Сулҳ конференцияси ўз тавсиянномасини бериши, сўнгра сулҳ шартномаларининг лойиҳалари яна тўрт-та министр кенгашида қат'ий муҳокама қилиниши, шундан кейин бу мамлакатлар блан уруш ҳолатида бўлган давлатлар томонидан имзоланиши керак.

Ўртоқ В. М. Молотов Парижда бўлаётган Сулҳ конференциясида сўзлаган нутқида айтдики, «сулҳ шартномаларининг лойиҳаларини тайёрлаган демократик мамлакатлар, умумий тинчлик ва халқлар хавфсизлигини мустаҳкамлашга интилаётган катта ва кичик мамлакатларнинг манфаатларига асосан муносиб бўлган ишларини бажарганликларини кўриб билмоқ учун мазкур лойихалардаги таклифлар блан танишиб чиқиш кифоядир».

Германия томонида туриб Бирлашган миллатларга қарши урушган беш мамлакат, чунончи Италия, Румония, Венгрия, Булғория ва Финляндия бу уруш учун ма'лум даражада жавобгардирлар. Лекин, улар сулҳ шартномалари лойиҳаларининг кириш қисмида уқдириб ўтилишича, кейинчалик Германия блан муносабатни уздилар ва унга қарши уруш э'лон қилдилар. Сулҳ шартномаларини имзолаган вақтда бу ҳол э'тиборга олинди.

Шартнома лойиҳаларининг биринчи қисми территория тўғрисидаги қарорларни ўз ичига олади ва мамлакатларнинг чегараларини белгилайди. Италия учун тузилган шартнома лойихасида бир қанча районларда Франция блан Италия ўртасидаги чегарани Франция фойдасига ўзгартиш кўзда тутилади.

Шартнома лойиҳасида Италия блан Югославия ўртасидаги чегара ҳам белгиланади. Ташқи Ишлар Министрлари Кенгашининг қарорига мувофиқ, француз линияси деб аталган марранинг шарқидаги ҳамма ерларни Италия Югославияга беради ва француз линияси доирасида эркин Триест территорияси ташкил қилинади. Бу территориянинг шимолий чегараси Дуинодан француз линияси бўйлаб ўтади.

Шартнома лойиҳасига мувофиқ, Италия Додеканез оролларини Грецияга бериши лозим. Италия Африкадаги итальян мустамлакаларига эгалик қилиш соҳасидаги барча ҳуқуқларидан воз кечади. Бу мустамлакаларнинг тақдирини ССР Иттифоқи, Бирлашган Қироллик (Англия), Америка Қўшма Штатлари ва Франция ҳукуматлари биргалашиб қат'ий ҳал қилади.

Булғориянинг чегаралари 1941 йил 1 январьгача бўлган ҳолида қолади. Лойиҳадаги эскартмада айтилишича, лойиҳанинг Греция-Булғория чегараси тўғрисидаги моддаси, Греция блан Булғория ҳукуматлари бу масала юзасидан ўз фикрларини Сулҳ конференциясига ма'лум қилганларига қадар, вақтинча қабул қилишган ҳисобланади.

«Ҳозирги замонда, — дейди ўртоқ В. М. Молотов конференцияда сўзлаган нутқида, — фашизм блан агрессия бирбирига доимий ҳамроҳ бўлганлигини биламиз. Шу сабабдан, конференцияга тақдим этилган сулҳ шартномаларининг ҳаммасида илгари Германиянинг шериги бўлган давлатларда демократик асосларни мустаҳкамлаш зарурлиги тўғрисида алоҳида тўхталиб ўтилганлиги ўз-ўзидан равшандир». Сулҳ шартномалари лойиҳаларининг тегишли моддаларида Германиянинг илгариги иттифоқчилари бўлмиш мамлакатларга демократияни та'минлайдиган ҳамма чораларни кўриш мажбурияти юклатилади. Лойиҳаларнинг бошқа моддаларида Германиянинг янада қуролланишига йўл қўймаслик учун, бу мамлакатларнинг Бирлашган миллатлар блан ҳамкорлик қилиши лозимлиги кўзда тутилади.

Шартнома лойиҳаларида бу мамлакатларнинг қуролли кучларини, ҳарбий-техника ишлабчиқаришини, армияларни қуроллантириш ва бошқаларни чеклайдиган махсус қарорлар бор.

Шартнома лойиҳаларининг ҳарбирида илгари Германиянинг шериги бўлмиш мамлакатларни Бирлашган миллат мамлакатларига етказган зарарни тўлашга мажбур этадиган моддалар бор.

Ўртоқ В. М. Молотов Сулҳ конференциясида сўзлаган нутқида Совет Иттифоқининг бу масалада тутган йўлини яна бир марта тушинтириб берди. Ўртоқ В. М. Молотов бундай деди: «Совет Иттифоқи мустаҳкам тинчлик ва халқлар хавфсизлигини барпо қилиш йўлида муттасил курашиб келаётган мамлакатлардан биридир. Бу ҳол Германиянинг илгариги шериклари блан тузилган сулҳ шартномалари масалаларида совет ҳукуматининг тутган йўлини белгилайди. Гитлерчилар Германияси блан иттифоқчи бўлган мамлакатлар демократик ислоҳотлар натижасида урушнинг кейинги даврида янги йўлга ўтдилар ва ба'зи ҳолларда герман агрессорни тамомила тугатиш йўлидаги курашда иттифоқчи давлатларга кўпгина ёрдам бердилар. СССР буни тўла назарга олади. Шу сабабдан, Совет Иттифоқи бу давлатлар ўзлари етказган зарарларни тўла миқдорда эмас, балки қисман, муайян, чекланган бир миқдорда тўлашлари керак деб ҳисоблайди. Иккинчи томондан Совет Иттифоқи Германиянинг илгариги шериги бўлган мамлакатларнинг иқтисодий ҳаётига бошқа мамлакатларнинг аралашуви йўлидаги ҳар қандай уринишларни рад этади ва бу мамлакатларнинг давлат мустақиллиги ҳамда миллий ша'нига тўғри келмайдиган талабларнинг улар олдига қўйилишига ва мазкур мамлакатлардаги халқларга таз'йиқ қилинишига асло қўшилмайди. Румония, Булғория, Венгрия ва Финляндия блан тузилган яраш битимларининг мазмуни блан танишиб чиқилар экан, юқорида айтилган гапларга ишониш қийин эмас. Яраш битимлари имзоланиши бланоқ тўла равишда э'лон қилинган эди. Ўтган давр ичида яраш тўғрисидаги битимларда кўрсатилган шартлар Совет ҳукуматининг ташаббуси блан бир мунча енгиллаштирилди. Урушдан кейинги даврда мазкур мамлакатларнинг иқтисодий ва умумий миллий тикланиш йўлига ўтишларига имкон бериш ниятида шундай қилинди. Бу мамлакатлар блан тузиладиган сулҳ шартномалари ҳам худди шу асосда бўлиши керак».

Шартномада кўрсатилишича, Италия Совет Иттифоқига етказган зарарини бир мунча қоплаш учун Совет Иттифоқига Америка доллари блан 100 миллион доллар товон тўлайди. Бошқа давлатларнинг жумладан Франция, Югославия, Греция, Албания ва Ҳабашистоннинг бу тўғридаги да'волари Сулҳ конференциясида муҳокама қилиниши лозим. Румония ҳам Совет Иттифоқига етказган зарарининг бир қисмини шу асосда тўлайди. Венгрия эса, Совет Иттифоқи, Чехословакия ва Югославияга товон тўлайди, Булғория эса, Югославия блан Грецияга етказган зарарини тўлайди, Финляндия — Совет Иттифоқига товон тўлайди. Совет Иттифоқи бу шартнома лойиҳаларининг ҳаммасида изчиллик блан ўз йўлини ўтказади.

Шуни назарга олиб, Совет Иттифоқи Бирлашган миллатлар граждани бўлган хусусий кишиларга уруш натижасида етказилган зарар ҳам тўла равишда эмас, балки қисман, зарарнинг учдан бири миқдорида тўланиши керак деб ҳисоблайди. Италия учун тузилган шартнома лойиҳасида СССР делегацияси блан Америка Қўшма Штатлари делегациясининг. Румония, Венгрия, Булғория учун тузилган шартнома лойиҳаларида СССР делегацияси блан Америка Қўшма Штатлари, Бирлашган Қироллик ва Франция делегацияларининг, Финляндия учун тузилган шартнома лойиҳасида СССР делегацияси блан Бирлашган Қироллик делегациясининг таклифлари бир-биридан фарқ қилади.

Шартнома лойиҳаларида бирлашган миллатларнинг гражданлари учун бутун савдо ва саноат ишларида кўпроқ қулайлик бериш кўзда тутилган ҳолларда, СССР делегацияси бу мамлакатларнинг суверенлигини ва иқтисодий мустақиллигини ҳимоя қилиб, бу қоидани чеклайдиган таклифлар киритди.

И. БОРИСОВ.

ХАВФСИЗЛИК КЕНГАШИНИНГ ЯНГИ А'ЗОЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИШ МАСАЛАСИ БЛАН ШУҒУЛЛАНУЧИ ҚОМИССИЯСИНИНГ МАЖЛИСИ

НЬЮ-ЙОРК, 31 июль (ТАСС). Бирлашган Миллатлар ташкилоти штаб-квартирининг вакили қуйидагиларни билдирди: Хавфсизлик Кенгашининг ташкилотга а'золар қабул қилиш масалалари блан шуғулланучи комиссиясининг биринчи мажлисида Ташкилотга а'золар қабул қилиш тўғрисидаги аризаларни бош секретарь томонидан олинган вақтига қараб кўриб чиқиш тўғрисида якдиллик блан қарор қабул қилинди. Шундай қилиб, Албаниянинг илтимоси энг аввал кўрилади. Бош секретарь вазифасини ижро этувчи, а'зо бўлиб кириш ҳақида шу вақтгача Мўғулистон Халқ Республикаси, Афғонистон, Трансиорданиядан ҳам аризалар олинганлигини билдирди. Сиамнинг ҳам ташкилотга кириш ниятида эканлиги тўғрисида аризаси олинди. Аммо, бу ариза Сиам ҳукумати томонидан тасдикланиши керак.

ССР ИТТИФОҚИ ОЛИЙ СУДИ ҲАРБИЙ КОЛЛЕГИЯСИНИНГ АХБОРОТИ

Яқинда СССР Олий Судининг Ҳарбий Коллегияси ватанга ҳиёнат қилишда айбланган **А. А. Власов, В. Ф. Малишкин, Г. Н. Жиленков, Ф. И. Труҳин, Д. Е. Закутний, И. А. Благовешченский, М. А. Меандров, В. И. Мальцев, С. К. Буняченко, Г. А. Зверев, В. Д. Корбуков** ва **Н. С. Шатовларнинг** ишини кўрди. Булар герман разведкасининг агентлари бўлиб, Совет Иттифоқига қарши актив жосуслик-қўпорувчилик ва террорчилик ишларини олиб борганлар, я'ни улар РСФСР жиноят кодексининг 58-1-нчи моддасининг «Б» бандида, 58-8-нчи, 58-9-нчи, 58-10-нчи ва 58-11-нчи моддаларда кўрсатилган жиноятларни қилишда айбланадилар.

Айбдорларнинг ҳаммаси ўз устларига қўйилган айбларга иқрор бўлдилар.

СССР Олий Судининг Ҳарбий Коллегияси СССР Олий Совети Президиумининг 1943 йил 19 апрельда чиқарган Фармонининг 1-нчи бандига мувофиқ, айбдор **Власов, Малишкин, Жиленков, Труҳин, Закутний, Благовешченский, Меандров, Мальцев, Буняченко, Зверев, Корбуков** ва **Шатовларни** осиб ўлдиришга ҳукм қилди.

Ҳукм ижро этилди.

БИЛДИРИШ

Ўзбекистон К(б)П Марказий Комитети ҳузуридаги Партия коллегияси қуйида номлари кўрсатилган кишиларнинг партия ишларини кўриш учун 1946 йил 16 августда Тошкент шаҳар Гоголь кўчасидаги 70-нчи уйга келиб, тубандаги ўртоқларга учрашишларини сўрайди:

Ўртоқ Зокиржоновга: — Исмат Аҳмедов (Тошкент шаҳридан), Иван Васильевич Коак (Ўртачирчиқ районидан), Даврон Раҳмонов (Ленин қишлоқ районидан), Обиджон Султонов (Қўқон шаҳридан), Яқубжон Тожиев (Тошкент шаҳридан), Раҳмат Шодмонов (Сталин қишлоқ районидан).

Ўртоқ Бабаянцга: — Абдулла Собирович Хабибуллин (Каттақўрғон шаҳридан), Фёдор Фёдорович Аношкин (Пастдарғам районидан), Яков Васильевич Абрамов (Қаган шаҳридан), Мажид Ҳамидов (Бухоро районидан), Файзи Нурмуҳаммедов (Конимех районидан), Юсуп Соатов (Чироқчи районидан), Умар Муслимов (Косон районидан), Роман Иванович Ивлев (Ғузор районидан), Нурмат Рўзматов (Қўшкўпир районидан), Глеб Дмитриевич Сафронов (Урганч шаҳридан).

ЎзК(б)П МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ ПАРТИЯ КОЛЛЕГИЯСИ

Мас'ул муҳаррир ўринбосари Р. САХИБОЕВ.

ТЕАТРЛАРДА:

МУҚИМИЙ ТЕАТРИДА (Пушкин номли боғ, ёзги театр) — 3 ва 4 августда Тоҳир ва Зуҳра. Спектакль кеч соат 9 да бошланади.

ЁЗГИ КИНОТЕАТРЛАРДА:

«РОТ-ФРОНТ» — Денгиз сафарида; «НАВОИЙ» — Балерина; «9-нчи МАЙ» — Катта вальс; «ОКТЯБРЬ» — Аршин мол олон (рус тилида); «ВАТАН» — бадиий рангдор фильм Тош гул; «ХЕВА» — Ажойиб табиатли қиз; «ИСКРА» — Тракторчилар (янги нусхаси); «УДАРНИК» — Қайтиш; «ТЕЛЬМАН» — Аринка; «ПОБЕДА» — Айбсиз айбдорлар; «ВЕСНА» — Шимол юлдузи.

ҚИШКИ КИНОТЕАТРЛАРДА:

«ИСКРА» — кундуз ва кечқурун иккала залда Катта вальс (янги нусхаси) ва киножурнал Нюрнберг суди; «ЎЗБЕКИСТОН» — кундуз ва кечқурун ҳужжатли фильмлар Ўзбекистон ёдгорлари, Она Ватан; «НОВОСТИ ДНЯ» — кундуз ва кечқурун Унбеш ёшли капитан; «ПОБЕДА» — кечқурун Баҳор вальси.

Тез ёрдам клиник касалхонаси ҳузуридаги

МЕДСЕСТРАЛАР МАКТАБИ

1946-47 ўқув йилига

ЎҚУЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Ўқиш муддати икки йил.

Камида 7 йиллик мактаб ҳажмида ма'лумотли, 15 ёшдан 35 ёшгача бўлган кишилар қабул қилинади.

Кирувчилар рус тили, математика ва СССР Конституциясидан имтиҳон қилинадилар.

А'лочилар имтиҳонсиз қабул қилинади.

Аризага қуйидаги ҳужжатларни қўшиб топшириш лозим: 1) туғилганлиги ҳақида гувоҳнома, 2) ма'лумоти ҳақида гувоҳнома, 3) соғлиғи ҳақида справка, 4) иккита фотокарточкаси.

Қабул қилинганларга стипендия ва гарантияли та'минот берилади.

Ўқиш 1946 йил 1 сентябрьда бошланади.

Аризалар дам олиш кунларидан бошқа ҳар куни кеч соат 6 дан 8 гача қабул қилинади.

Мактабнинг адреси: Жуковский кўчаси 74-нчи уй (Ремесленний кўчасидан кирилади).

Сталин номидаги Марказий пионерлар саройи ҳузурида Ўзбекистон ва Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган артист Али-Ардобуснинг бадиий раҳбарлигида

БОЛАЛАР КАТТА МУЗИКА, АШУЛА ВА РАҚС АНСАМБЛИ УЮШТИРИЛАДИ

Ансамбль мутахассис педагоглар блан та'минланган.

Ансамбльга ўзбек болалари, шунингдек ўзбек тилини билган бошқа миллат болалари қабул қилинади.

Ансамбльга киришни хоҳлаган ўқувчи болалар Сталин номидаги Пионералр саройи дирекциясида 1945 йил 1 сентябрьгача ёзилишлари мумкин.

Ансамбль қатнашчилари трамвай билетлари блан та'минланади.

Адрес: Тошкент шаҳар, Карл Маркс кўчаси, 19-нчи уй.

Тошкент шаҳар, Сталин район, 13 бўлим халқ суди билдирадики, М. Латиповнинг Н. Султоновадан ажралиш ҳақидаги аризаси судда кўриш учун қабул қилинди.

РЕДАКЦИЯ ВА НАШРИЕТ АДРЕСИ: Тошкент, Алексеев кўчаси, № 8. РЕДАКЦИЯ ТЕЛЕФОНЛАРИ: мас'ул муҳаррир ва унинг қабулхонаси — 36545, мас'ул муҳаррир ўринбосари — 32916, мас'ул секретарь — 31638, мас'ул секретарь ўринбосари — 33468, партия бўлими — 34780, совет қурилиши бўлими — 31226, қишлоқ хўжалиги бўлими — 33469, саноат бўлими — 31048, хатлар бўлими — 32347, Нашриёт директори — 34786.
Тошкент шаҳар «Правда Востока» ва «Қизил Ўзбекистон» босмахонаси. Тиражи 64,5 минг. Нашр № 47. Р.04815.